

KEVADIK

Édi

AHAS

Léon Frédéric — Püha kevad.

Edl

AHJ

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri.

№ 3.

II aastakäik.

1925.

MARIE UNDER.

NOORTE LAUL.

Seitse päikest me süda on: valutab valmimis-punast!
Tuleme heredad koidust ja sulavat kevadet täis,
Imesuspärani silmad, kui kärstitud linnud, pääsenud lapsea munast,
Algavad vaaflemist nägemisnäljaseis päis.

Maailm on otsatu! Tal pole äärt! Teed tõusevad tahtmata õne!
Sammud me laintena uhavad endised jäljed kõik eesi!
Neitsilik ilmaruum ootab, kui poleks keegi veel enne,
Enne meid toond teda aegade anduvast õöst!

Kuldsema õunana Jumala aias valmimas maakera meie:
Elusoonete surume soovesse sureva suu.
Pakitsev jõud meis raskub ja vajutab põlvil: Teile,
Inime, muld, vesi, päike, toome end anniks ja sinule, küllus kõik muu!

Igatsus meie, ei mahu see ühtegi maija:
Valvavi huuli hõõgume õõseti tähisse ta.
Kanname märke ning merre ja metsade kaija,
Ehtub kus murust, mis noor nagu meie, me jalge jaoks maa.

Pilvede taha et tõsta me vaimustus-sära Jumala silma,
Sirgena reana tõuseb me õlgade kants.
Päikese türsosed kätes, nii jookseme ilma,
Rõõmsatel nüudel liuglemas loorina tants.

Rõõm üks käib üle maa: meid oodeti ammu!
Uueks liitugem, paremaks, julgemaks tõuks!
Valupäevade lapsed me, kargemaks karastet rammu
Kogume mägesid paiskavaks jõuks!

Tootus üks käib üle maa: et hääks teha aegade viha,
Südame aurava poetame tekku: igavesti uus on imede leid.
Inimsoo sillaks me säet: meie on tulevik! Noorus on püha!
Käest kinni! Edesi elu, noormees ja neid!

Autori lahke looga kogust „Pärisosa“.

ÕIGE ISAMAALSUSE PÕHIJOONI.

akkame kindlaks määrama õige isamaalsuse põhijooni, tuleb enne peatada isamaalsuse olemuse juures, selguselle jõuda isamaalsuse üksikute algosade kohta.

Isamaalsuse olulisemaks algosaks on isamaa armastustunne ühenedud isamaalise mõtte- ja teguviisiga, mis eeldab omalt poolt isamaa tundmist tõsiasjaliste teadmiste mõttes ja isamaalikku tahtesuuna.

Inimesele on omane mitmesugune hingeline suhtumine omale ümbrusele. Esi kohal seisavad siin teadmine ja tundmused, millest tahted järgnevad. Teadmiste kaudu omandab inimene laiemat ülevaate kogu tema silmaringi ulatava olemise üle, tundmused aga näitavad inimesele, mis on tema jaoks kõige tähtsam kogu ümbruskunnas, kuna tahted ja teod on selleks, et seda kõige tähtsamat tegelikult teostada, saavutada või maksma panna. Piltlikult öeldud: teadmine on olemisvarade kaubaladu poesell, kes kõiki varandusi näitab, neid „pakub“, tundmused on ostjad, kes valivad välja ainult teatud varandused, kõrvale jättes muu, kuna aga tahtmine on teenija või käsutäitja, kes omandatud varandused suurest üldisest olemiskaubalaost isiku „eraomandusse“ üle viib ja neid juba isiku enese maitse järele korraldab.

Nii on lugu ka isamaalsusega. Ka see eeldab hulga teadmisi isamaast, ta loodusest, rahvast, ajaloost, haridusest, tööstusest, kaubandusest jne. Ilma põhjalikkude teadmisteta isamaast on iga isamaalsus pääliskaudne, poolik. Seepärast on õige isamaalsuse esimene põhilause: isamaad peab põhjalikult tundma. Peab põhjalikult tundma neid varandusi ja väärtusi, mis meie isamaal olemas, et selle põh-

jal võiksid tekkida sügavamad tundmus-suhted isamaa kohta, ja et võimalduks kõige kohasem tööalavalik isamaa olude ja tegevusalade põhjalikuma tundmise tagajärjel.

Selles kirjutuses ei taha ma esitada isamaa tundmaõppimise üldkava — see laialine aine väärrib erilist kirjutust. Esitan ainult mõned tähtsamad üldjooned. Kõige päält, isamaa tundmaõppimisel katsutagu leida võimalikult palju seda, mis inimeses tundmusi äratab. Vaadeldagu isamaa loodusilusamaid kohti ja kultuurmälestusi ilutundelise ihastumisega, vaadeldagu isamaa ajaloo põnevamaid hetki sisemise kaastundmusega ja hingelise andumusega, nii et need inimese hinge rikastaksid, sisemist rahuldust pakuksid.

Kuigi me isamaa pole suur, sisaldab ta eneses siiski lugematu hulga üksikasju kõigilt erialadelt. Kõiki neid tundma õppida on absoluutselt võimata. Siin tuleb neid liigitada teatud kava järele, ja igast liigist valida kõige väärtuslikumad, kõige edustavamad, paremad ja ilusamad, kuna just need suudavad anda inimhingele kõige sügavamaid elamusi. Kuid teiselt poolt tuleb õige tihti vaadelda ka kõige viletsamaid nähtusi teatud liigist, eriti inimeste elust, et seega välja kutsuda eitavaid tundeid nende nähtuste suhtes, mis nende kaotamisele viiks. On näit. rõõmustav tutvuneda rahva jõukusega ja haritud olekuga, kuid ei tohi jätta tähelepanemata ka kõige suuremat vaesust ja viletsust, sest just viimane võib esile kutsuda väga väärtuslike tundeid ja püüdeid selleks, et seda kahetsemisvääriolist seisukorda me isamaalt kaotada.

Keskpärase asjaolude tundmaõppimine ei tekita harilikult suuri hingelisi liigutusi ei ihastumise, kaasatundmise ega hülgamistunde mõttes. Siiski on nendegi tundmine tihti tarvilik just igapäevse elu seisukohalt, kus leidub harilikult kõige rohkem keskpäraseid asjaolusid. Laiaulatuslikumas isamaa tundmise kavas jäägu aga keskpäraseid asjaolud enamvähem tahaplaanile.

Nagu juba eelmisest selgub, tekib isamaa tundmisest isamaa tundmus, isamaa armastus. Ei saa armastada seda, mida ei tunta, mille olemasolu ei teata ehk vähe-

maalt ette ei kujuteta. Nii ei saa ka isamaa armastust olla ilma isamaa tundmiseta.

Missugune peaks aga isamaa armastus olema?

Kõigepäält peab ses tundes olema sisemist jõudu, nagu igas tundes. See aga oleneb närvikava tervisest ja elujõulisusest. Ja ses mõttes eeldab õige isamaaarmastus isiku kehalisvaimliste jõudude kõigetäielikumat väljaarendamist ja kokkuhoidmist, mitte ainult seks, et olla tunde võimeline, vaid palju enam seks, etolla tegu võimeline. Alkoholi, tubaka ja muude mürkide tarvitamine on sellelt seisukohalt täiesti hukkamõistetav.

Kuid isamaaarmastuse tundejõust pole üksi küllalt. Isamaaarmastus peab mõistuse ja teiste tunnete poolt õieti juhitud olema. Ta ei tohi esineda „pimedatundena“, mis viib inimese vastollu realiteediga, sumbutab ja surub alla mõistuse tegevuse ja teised tunded, viib põhjendamatu, edesipüüdmit ja edesiarenemist halvavani eneseülistuseni ja enesest täisolemiseni, nagu seda oleme küllalt tundma võind õppida nii hästi suurte kui ka väikeste rahvaste „marurahvusluse“ puhul. Kreutzvald, Jannsen, Koidla ja teised on kahtlemata tähelepandavad suurused Eesti vaimuilmas, kuid eksiksime rängasti ja seoksime enese arenemisvõimalused ja arusaamise, kui me omas rahvuslikus ülivaimustuses hakkaksime neid kõrgemale seadma maailmakirjanduse suurmeisteritest. Saksa eeskujule järele öeldud „Eestimaale käib üle kõige“ võib maksev olla ainult meie isikulise piiratud tötunde seisukohalt, sest Eestimaaga oleme seotud niisuguste sidemetega, mida meil ei võid olla teiste maadega lihtsalt seepärast, et oleme eestlastena sündind. Ja nagu me ei saa lahti enese isikust kõigi tagadega ja puudustega (nii palju kui need parandetavad pole), nii ei saa me ka lahti omast põhieestlusest, isegi siis mitte, kui seda tahaksime meelega uputada mingisse võõrasse kultuuri. Seepärast on eestlus meile suurim varandus maailmas, nii nagu seda on meile igaleülele meie oma mina.

Päälle vaimlise kõngujäämise ja enesega rahulolemise uppumise võib pime isamaaarmastus ehk rahvuslus tekitada raskeid ja hävitavaid välispoliitilisi kokkupõrkeid ja

sõdu. Ja kahtlemata olekski Euroopa uuesti maailmasõja mõllus põlend, kui näit. Saksa ja ka teiste maade marurahvuslased oleksid pääsnud oma maade valitsuste etteotsa. Viimase aja sotsialistlikud, poolsotsialistlikud ja demokraatlikud valitsused, keda marurahvuslased muidugi ei väsi süüdistamast maailmakodanluses ja rahvuslikus leiguses, on kahtlemata võidava teind kogu maailma ja ka üksikute rahvaste rahuliku arenemise võimaldamiseks. Selles suhtes on nende teened kahtlemata suuremad „marurahvuslaste omadest.

Õige isamaalsus peabki õiges vahekorras olema üleilmelisusega, rahvusvahelisusega.

Elame praegu rahvusvahelisel kultuurajajärgul, õpime palju muult rahvailt kogu maailmast, oleme kaubanduslikus ja majanduslikus läbikäimises ja poliitilistes sidemetes kogu maailmaga. Õige isamaalsus peab sellega arvestama, peab neid suhteid õieti kasutama oma rahva arenemise võimaldamiseks, muidugi omapärase hävitamiseni viivatesse liialdustesse langemata.

Õige isamaalsus peab olema ühiseluliselt avarameelne, salliv, kaastunde võigile ühiskunna uuendamispüüdele, mille sihiks on rahva üldise, majandusliku, vaimlise ja tervislike seisukorra parandamine. Õige isamaalsus peabki põhjenema teadusliku tõuterve n duse ja ühiskunna õpetuse alusel. Parempoolse marurahvusluse, kes arvab eluõiguse olevat ainult parempoolsetel poliitilistel vooludel, on kahtlemata kahjulik rahva üldarenemisele, kuna see võib viia vahekorrad teravnemisel isegi sõjariistus kokkupõrgeteni (Dr. Kappi mäss Saksamaal, hiljutine kokkupõrge Lätis) ja parempoolse poliitilise terrorini, mille ohvriteks on langend niisugused andekad poliitikamehed, nagu minister Ritavuori Soomes, president Narutovicz Poolas, minister Rathenau ja Erzberger Saksamaal. Nende meeste veri kaebab pimedat marurahvusluse päälle igavikuni.

Õige isamaalsus peab olema salliv ja õiglane teiste rahvuste, eriti oma riigi vähemusrahvuste vastu. See majanduslik „kasu“, mida arvatakse saavat vähemusrahvuste õiguslike ehk majandusliku pigistamisega, ei tasu kaugeltki ära seda kõlb-

list kahju ja nürnemist, mida see esile kutsub rõhuja rahva hingeelus, samuti ka seda teravat rahvuslikku võitlust, mida see kutsub esile vähemusrahvaste keskel, tekitades sellele vastava äreva sõjakuse rõhuja eneses.

Eesti õnneks on meie ühiselulised vahekorrad (väljaarvatud vahekorrad kommunistidega) niivõrd leplikud ja „normaalsed“, meie „parempoolsed“ siiski teiste maadega võrreldes sedavõrd „pahempoolsed“, et meil on õieti vähe põhjust kaevata oma „marurahvuseluse“ üle, ja ühiskundliku rahu suhtes (väljaarvatud kommunistid), on Eesti maailma esimaade hulgas.

Lõppeks: õige isamaalsus peab olema tegev. See ei tohi uinuda ega uppuda ilusates tunnetes hõljumisse, ilma neid milgi kombel tegudes maksma panemata. Meil on selleks liiga vähe niihästi ülevate tunnete kui ka suurte tegude energiat, et võiksime veel sellestki tagavarast lasta midagi kaduma minna. Ei: peame süütama eneses kõik isamaalikud tunded ja korda saatma kõik isamaalikud teod, mis me võimuses, sest ainult siis oleme oma kohuse täitnud oma isamaa, ta arenemise ja tuleviku vastu.

EDG. KANT.

MATKAMISEST JA RÄNDELUST.

Näen kauges — võib ka olla mitte nii väga kauges — tulevikus sellist veetlevat ideaali täideminemas, et esimese rohelse lehe ilmumisel suletakse kõik klassiüksed . . . ja õppetunnid kanduvad sellesse suurde taevaavaruse all asetsevasse kuuldessaali, mille kateedril istub maailma suurim professor — Loodus ise.

Dm. Kaigorodov.

ääne lähemad langud, Pärnu paremad piigad, Harju armsamad õed, Viru- ja Järvamaa võsud, noored mehed, mehina pojad, kuulge, oh kuulge mu kõnet . . .

Matkamisest ja rändelust tahan teile täna kõnelda, südameilt ära öelda seda, mida olen mitmeti sala mõtelnud. Kas tahate minuga ühes tulla, välejalgsed ja jõuküllased sõsared ning velled? Kas kuulata meeldi mu jutlemist avatud aknal, rohelistel murul või metsasalu vilus. Näen te nägudelt, et küsimus teid huvitab, kardan vaid, et ei suuda küllalt elavalt ja hästi teisse matkamise päikesepaistet ja tarmu¹⁾ sisendada.

Olete vast. ammu juba jumalanna-fantaasia juhatusel eland unelmaid Orinokol ja Nigeril, vaadelnud värviküllaseid kõrbe-kangastusi Sahaaras ja Liibias, tõusetund valevaile püramiitele või suusatand läbi

põhjamaise lumetasandiku. Näe, siin kibeleb nooruke Vörust, — ta on ju aasta eest kavatsend ronida Sierra ja Himalaaja kõrgusile, külastada Brasiilia sumeda vihnametsi ja küttida punanahkadega võidu periide puhmastes. Vaadake endi keskele, sääl istub me armas Jüts Alatskivilt, ta on kaevand kulda Klondaikis, pidand vihast võitlust orjakauplejatega merel ning avastand isegi ennetundmatuid ja kummalise loodusega imremaid . . .

Ma näen, — mälestused ujutavad üle te mõttekoja, näen kelmikat naeratust sädelevais silmis, näen meeldivat huulenurkade tõblemist, oo, olen kindlasti te salajamaid mõtteid taband. Aga, mis sääl on? — kuulen tasast ohet, näen murelikku vaadet ning otsaesise kiprumist vanemal teie seast. Tunnen, tunnen mida nad mõtlevad ja sõeluvad, see polegi nii ilus ja armas nende hingis, nad on ju veel noored! Nad mõtlevad: kui palju on uneletud ja kui vähe on sooritetud; nad on juba aastais, mil elu hakkab neilt nõudma pinguli tööd ja raskeid kohustusi, mõnelgi on kartus poetund südame alla, et elu võib hajutada nende paremad soovid ja täideviimata jätta nende lähimad kavad. Kuid kuulge, oh kuulge mu kõnet, just neile, just teile eriti tahan kõnelda, lohutada neid, kel seda tarvis, ergutada neid, kes juba kahtlevad, rõõmustada neid, kellega olen ammu juba ühel meelel.

¹⁾ tarm — energia, jõud.

Paljud, oh väga paljud, nende seas vast esimeses reas te vanemadki, küsivad: ütlege ometi, millist kasu toob matkamine, rändelu, reisimine? Mida annab inimesele kõrgeimale mäele tõusmine, millist tulu annab Shakeltoni, Scotti nabamaile reisimine, külmumine, surm? Mõni meist ei kostakski neile, — sest asjata on pimedaille päikesest kõnelda. Ent siiski ütleks ma Francis Younghusbandi tõsidusega: „Mitte suuremat kasu kui jalgpall, jooks, mäng, muusika, luule, maalimine!“ Himalaaja kõrgeimale tipule — Tshomo-Lungmale (Mt-Everest) tõusmine ei annud neile inglasile ühtki naela tasku, vaid nõudis selleasemel Briti alpiklubilt ja kuninglikult geograafiaseltsilt suuri summe, neilt enesilt aga veel palju rohkem, — aega ja tervist, moraalsel julgust ja püsivust, kannatust ja vastupanu, ilma et oli vähematki lootust ehk soovi majanduslisele tulele. See sündis kõik puhtast armastusest looduse vastu, puhtast rõõmusest, mida inimene ikka ja jälle leiab, sammudes vastu takistustele ja neid võites.

Mis on see „nõialill“, salapärane, häbelik õis, mis ei taha end kunagi näidata, vaid õitseb sõnajalana muinasjutulisel jaaniõöl, ent siiski avab tee kaugusile, kõrgusile ja avitab ületada kõik takistused ja raskused? See imeline õis on mehisus, rõõm takistusi võita, elujõud, biogeneetiline imperatiiv¹⁾, suggereeriv meeletus manala meestelt. Temas peitub palju hääd ja mida kõike ei vääri vaid tunnetus, et materia ei sunni vaimu, vaid vastupidi. Miks sebida sipelgana all mäejalal selleasemel, et tõusetuda ta päikesepaistelisele metsaladvale või kiirgavalle lumetipule? Millist rõõmu pakub tõsisille loodusjõudelle oma kehalist energiat ja vastupidavust, ergujõudu ja julgust vastustada!

Ent eksite, mu noored sõbrad, kui arvate, et jõuküllus ja takistuste võitmise tahe on ainsamad tegurid inimest matkama ja rändama kihutamisel. Ka nende maade looduslik ilu, maastiku võlvus ja miljöö²⁾ mugavus ning armsate ja huvitavate inimeste tutvus,

1) biogeneetiline imperatiiv — inimese arenemise ilmingimatu nõudmine.

2) miljöö — ümbrus.

kus ja kelle seas matkame, püsib mälestuses kaudu, elu lõpunigi soojendavalt, rõõmustavalt ja kutsuvalt. Ning kohtuvad aastate, aastakümnete pärast kaks-kolm koosrännanud matka- või reisisõpra kamina ees või piipude taga, — siis ei ole kodumaa põlevamate päevaküsimuste arutamise kõrval ka otsa ega lõppu rõõmul ja häämeelil mälestusist, mis on säilind noorpõlve ühismatkust. Uskuge mind, noored sõbrad, — *probatum est*.¹⁾ Me mälu omapärasusi on noorusmljete püsiv ja kujukas säilimine. Ainult seepärast juba hoolitsemise et teil püsiks nooruspõlvest imelisi ja häid, südant- ja meelihaaravaid mälestusi laimatuist tegudest ja tarmukaist ettevõttest. Sellal kui me mälu-kindlus aastate jooksul aegamööda väheneb — juba sel lihtsal põhjusel, et me enam ei tunne asjade ja sündmuste vastu sellist huvi ega kiindumust nagu varemalt, ja kui lõppeks mälu muutub võimetuks uut sisu omandada nagu vettind käänd, siiski säilivad noorusmälestused muutmatu jõuga ja võivad kõrgele lõkkele lüüa nagu kasetoht. Kas olete seda tähtlend, mu noored õed-vennad? Kas olete märgand raugasilma säravat, kui ta vähimate peensus-tega jutustab oma poisikesepõlve karutempe? Kas olete näind vanaeidekest naeratlevat, kui ta oma esimese armastuse üle mõtiskeleb ja salajase pilgu taadile viskab? Kas olete kuulnud vanakesi vaimustuvat, kui nad oma nooruse ajast ja noorpõlve ühiseist ettevõttest kõnelevad?

Tahan veel rõhutada seda erikordset tähtsust, mille omavad noorusmälestused püsivalt terve pärastise elu suhtes. Need vaotavad inimese hingeellu omapäraseid jooni, kujundavad sellekaudu tunduvalt ta iseloomu. Need on hindamatu väärtusega talismaniks kogu elu kestel, võivad saada — kasvades halvaks ja inimese parimaid hingeomadusi rüvetavas ümbruses ja ettevõttest — aga ka saatuslikult halvaks ja kurjaennustavaks päranduseks terveks elu-ajaks, kustutades püüdu kõrgemale, autunnet ja ennastsalgavat julgust, viies mehi vanglaise ning ahelaise ja kasvatades neist rahva- ja riigivaenlasi või jälle välselt hiilgava kestaga, seesmiselt aga mädu

1) *probatum est* — proovitud on.

„seltskonnatugesid“. Seepärast hoolitsegem, mu armsad langud, et teil säiliks noorpõlvest kuldaväärt mälestusi. Seepärast elage nii ja matkake naa, et teil oleks väärikat, mida ajukamber hoolsalt võiks säilitada. Kui suureks ja sügavaks võib teie isamaatunne kasvada, kui on armsaid ja õnnelikke mälestusi kodumaalt ja kodukohast, lahkest ja armastavast emast ning kindlameelsest isast! Olete mõned veel väga noored, veel ei pane tähele, millist määratuhinnalist ja mälupäikesepaiselist talismani kannate kaelas ja hoidku Vanataat, et mõnel teist selle asemel ei siugleks kihvtine madu rinnal.

Kodumaa armastus, tung kodumaale, kodukohta tagasi, — kes teist ei tunne neid mõisteid, ent vähe on teie seas veel neid, kes on vaevlend koduigatsuste piinas. See piin võib vaheli arukordselt nii tugevaks saada, esikohale tõusta inimese elus ja kogunisti vaimuhaigusekski areneda. See on silmanähtavalt noorusmälestuste kindlusega lähimalt seotud, sest ideede seotuse läbi hingestetakse need maastiku vormid ja ümbrusenähtused, kus inimene oma õnnelikumad ja ilusaimad päevad eland, mille läbi talle jääb igavesti omaseks tundmus, et ta ei saa kusagil õnnelikum olla kui kodumaal ja kodukohas. *U b i p a t r i a, i b i b e n e!*¹⁾ Nii on Tizian²⁾ oma elupäevad läbi Cadore mägesid maalind ja Düreri³⁾ Maria elu ning kannatuse stseenid tulevad kõik toime Nürnbergi ümbruses, Rembrandtil⁴⁾ ei ole aga midagi veetlevamat kui Hollandi tasandikud kanalite ja tuuleveskeiga. Helveetslane ei saa elada mägedeta ning Ameerikas rahakogund hiinlane ei tea mingit paremat igatseda kui oma elu lõpupäivi riisi ja tee maal kustuda lasta. Ei rändelu ja matkamine ega majandusliselt hää elu võõrail mail suuda kustutada mälust kodumaad. Nii suur kui ka inglase reisihimu ei ole, nii suur kui oli ka ta püüd Algiris, Himalaa-

¹⁾ *ubi patria, ibi bene* — kus isamaa, sääl on hää (olla).

²⁾ Tizian (sünd. 1477, surn. 1576.) — Itaalia renessanssaja maalikunsti suurmeister.

³⁾ Dürer (sünd. 1471, surn. 1528) — Saksa renessanssaja suurmeister.

⁴⁾ Rembrandt (sünd. 1606, surn. 1669) — Hollandi 17 sajangu maalikunsti suurmeister, maailma suurimaid kunstnikke.

jas ja Norra fjordirannikul rännata, ei ole midagi teist, mis teda sügavamalt liigutaks kui Devonshire'i luhad, Wells'i mäed ja udune aga kodune London. Kuipalju britte ka Indias, Indoneesias, Egiptuses, Austraalias ja muus asumais ei ole, ent jälle ja jälle tulevad neist need kel, võimalik, kodusesse Albiooni tagasi. Nagu vanal viikingilgi oli Björnsonil¹⁾ suur reisimiskirg, mis teda kihutas kodumaalt välja ning viis läbi Euroopa maade, ent sellele vaatamata on ta armastus isamaa vastu tulipalav, avaldugu see siis neis töis („Redaktor“), kus ta kodumaa elunähtuste varjukülgi dramaatilis-satüürikselt salvab või sääl, kus ta temale omases Vana-Skandinaavia saagastiilis Norra rahvaelu puudutab („Isa“, „Kullipesa“, „Arne“ jne.).

Ma näen te silmist, mu ümber kuulama kogund velled, et teiegi tõttaks häälele laia maailma selle omapärasusi tundma õppima. Ja ma tean, et teile saavad armsaks selle kõrged mäed ja rikkad metsad, ulatuslikud stepid ja preriid. Teile saavad armsaks ka mitmesugused rahvad, kelle seas teil juhus on tööd teha ja kelle mail matkate. Kuid iga reisumehe südames elab ikka soov teatud aja pärast oma lapsepõlve näitelavale, kodusse, tagasi tulla. Kui imeliselt kõlav ja salapärane ongi see lihtne mõte: *k o d u*. Tasandiku elanik tõuseb meeleldi mägedelle, vaatleb nende mitmekesiseid vorme, taim-, loom- ja inimkunda, tunneb tõsisest rõõmu neist suurepäralisist päikseloojanguist ja taevakumendust, mis talle mägimaalt avanend, ent veel suurema rõõmuga laskub ta kestva äraolemise järele tagasi oma *k o d u* tasandikule, kus maastikupilt lamedam, ent *k o d u* sem. Mägestiku elanik tõttab omast mäekülalt, kaljuserval ripnevast aulipääsukesepesast alla — madalikule, stepi või metsamaale, aga milline on ta rõõm kui ta *k o d u* paika, kallile mägimaale tagasi pääseb.

Loodusilu ja tunnetusi otsides tungib kunstnik ja teadlane kaugemaise ja metsikumaise maadesse, sinna, kus ta loodust võiks vaadelda selle täies lihtsuses ja ürglises olekus. Paljude ja vahelduvate looduspiltide ja nähtuste tajumise ja uurimise

¹⁾ Björnson (sünd. 1832, surn. 1910) — kuulus Norra kirjanik.

läbi on neil võimalik paremini looduse tähendust mõista ja ta sisemist olemust tunnetada. See loodusevaatlemine kutsub nende siseilmas esile midagi, mida nad enese juures ei aianudki olevat. Younghurst bänd ütleb: „inimene on siin oma hinge ja olemuse leidnud“. Sellest iseenda ja looduse olemuse tunnetamisest kasvab kestev ja tihe ühtlus inimese ja looduse vahel. Inimese loodusehindamine ja austamine saab ikka elevamaks ja anduvamaks ning ta leiab looduses ikka suuremat rikkust ning haaramat ilu. Kuid eksite — ma näen mõndagi teie seast igatsevat kaugele, kaugele laia maailma — kui arvate, et inimene, kunstnik või teadlane on üksnes kaugeil mail ja meredel näind loodusilu ta kõrgeimas täiuses. Loodusilu esineb ilusaimalt vaid siis, kui on olemas sügavaimad suhted vaatele ja objekti, tunnetaja ja ümbruse vahel. See lähim ja sügavaim suhe vaateleja ja looduse vahel võib aset leida täiuslismalt ainult loomulikuima ümbruses, mis on meile tuttav lapseeas ja mis on meid mõjutand vastuvõtlikuimaist aastaist pääle. Vaadake läbi inimest, kes on näind loodust, nagu see end ilmutab troopikametsa ülevoolavas elus ja kõige mitmesugusemas inimraassides, kõrges mägestikus ja lõpmatus kõrbes, päikeseloojanguis, fatamorgaana ja miraashi petlikus hiilguses ning tähtistaeva sügavas ilus. Ent mitte siin ei avane talle sügavaim pilk looduse tõelisse olemusse, looduse südamesse, vaid teisel, — noorespõlves koduseks saand ümbruses, kus ta tunneb igat küngast ja puhmast, oma kodurahva südameis ja kodumaal vaatleb ta loodust sügavaimalt, tunnetab lähimalt, parimalt neid suhteid, mis maastiku ja ümbruse, kaaslaste ja tema vahel olemas.

Kallid noored! ma ei saa teile mõistuliselt tõestada, et see maatükk, millel teie ja teie isad-emad sündind, on ilusaim kõigist, mis on olemas. Peate seda ise tunnetama, läbi elama matkul läbi kodumaa iseosade, läbi Ugala ürgorgude lamminiidude ja üle sinakalt siuglevate hõbesoomusliste jõgede, läbi Setumaa kollaseliivasel aluspõhjal sinapunavate jässikpõõsasnõmmede, üle Otepää poolkerajate kinkude ning metsaga kattund munapoolmetaoliste mägede, läbi Alutaguse põliste laasmetsade ja üle Vooremaa põlluseljakute ning rööp-

järvede. Peate tingimata nägema meelivangistava Ontika ja Udria pankranniku lubja-seinameid, rannariba ja kivimerd, peate tungima läbi Kasarijõe suudmeharustiku tiheda roostiku ja külastama kodumaa eelvahte Läänemeres — elust kihavaid ja vilkaid Vaika linnusaari. Poisid! käed kokku, homme lähme kolmekesi teele ning ei tule enne koju tagasi, kui oleme Hiusaare Ristnaneeme Tornimäele tõusetund! Velled! kott selga, Suurel-Munamäel on maailma avar puutorn, mille otsa meie veel pole ronind. Sõsared! Viljandis on Kantsimägi, kus Lembit võidelnud ja Varblas on maalinn, mis ordurüütlitelle ka siis vastustas, kui pea kõik oli kadund. Kas olete sääl vaikselt järele mõtelnud, meeli mõlgutand muistse põlve mälestusist!

Näen teie rahutust ja koha pääl kibelemist, ent oodakem veel veidi, taltsutagem veel hetkeks oma matkaisu, et pärast sellele seda innukamalt anduda. Tahan teile lõppeks veel paar tõsist sõna lausuda, tahan lühidalt hinnata seda, mida võiksite omada kodumaal matkamise läbi, tahan soovitada teile seda moodu, kuidas matkama peaksite.

Matkad kasvatavad te iseseisvust, tõstavad te julgust, arendavad te tähelepanelikkust, ettevõtlikkust, suurendavad te energiat ning soodustavad kindla ning iseseisva iseloomu tekkimist. Viimast vajate ise, vajab seda ka isamaa. Seda vajavad igal ajal ja igas kohas kõik, olgu see tänapäeval ülesehitamist nõudev riik või olgu see ellu astuv noor, kes on saanud vanematemajas eeskujuliku kasvatus, koolis või ülikoolis hiilgava hariduse ja kelle vaimlist ning hingelist kujunemist peab täiustama — nagu luulurid ütlevad — armastus, s. o. armastus looduseilu ja kodumaa, kodumaa ja kodurahva, kodurahva ja selle vastu, keda ta algul imetleb ja siis armastab.

Olete veel noored ja kuipalju on teie seas ikkagi neid, kel ei ole mingit muret igapäevase leiva pärast, teid ju ei lõika veel usuliste ja filosoofiliste küsimuste teravused, ei ole te veel ainustki õuna noppind äratundmise puust, teid ei vaeva veel armuvalu ja isegi rusuvad raskused, mis eluteel juhtuvad, ei tundu meeli rõhuvana ega mür-

gina. Te ei tunne veel vaesuse ja töö ras- ket rõhumist, mille all te tublid vanemad vaikselt ägavad, ei tunne raskeimalt veel armsa ema ega tüseda isa kaotust. Nüüd, kus te vaim on erk ja keha terve, ei ta- kista teid miski pühadevaheajal või suvel matkamast. Seepärast, noored sõbrad, matkakem, elagem läbi kummaliselt meeli- tavaid rändelusid. Siis ei selgu te vaim üksi, vaid ta kasvab ühtlasi. Ja te omate võimeid, mida enese juures varemalt ei märganudki ning leiate aegajalt isa- ja emakoda armsalt kutsuvalt. Ent pidagem meeles kolme näpunäidet, võtkem nad omaks, oma hingeomaduseks ja ärgem unustagem neid ealeski:

I. Matkamine tähendab **ise- enda jalul** käimist, **iseenda silma- dega** nägemist, **iseenda kõrvadega** kuulmist, **iseenda meelega** mõtle- mist, **iseenda südamega** tundmist.

II. Matkakem, vaadelgem ja tunnetagem nii nagu ei ava- neks **kunagi** võimalust sinna paika tagasi tulla ning jätkem kohtadelle ja elanikele, kus

ja kelle seas matkate, endast selline hää mälestus, nagu tahaksite **igavesti** sinna tagasi minna, neid ikka ja jälle külastada.

III. **Nähkem** igas kohas, — olgu see metsanurgas või saarel, maal või lin- nas, Vaigas või Harjus — seda, mis on antud maanurga iselaad, **otsigem** iga koha omapära, **söö- gem** seda, mis põllumees ise igapäev sööb, **vahetagem** teis- telt seda hääd, mida teil endil ei ole, **püüdkem** iseennast teis- tes leida, **olgem** matkaseltsili- sile parimaks sõbraks ja avi- tajaks kaaslaseks, **peegeldagem** endis teiste igatsusi, vaeve, arvamisi, tööd, kujutlusilma, unelmaid, ja **katsugem läbi** vals- kust ja tõde, hääd ning kurja.

Nii sõelugem kodumaa laani, orge ja nurmi, rannikuid ja radu. Vast saame veel teepääl kokku ja mälestame siis ühes mõo- detud maid!

Hääd teed, noored sõbrad, hääd teed!

E. LEPIK.

MÕNINGAID TAIMI SAAREMAALT, MILLISTELLE MATKAJAL VÄÄRIB TÄHELEPANU PÕORDA.

Meie läänepoolse ranniku ja saarestiku taimestik kujutab endast mitmekesisema ning huvitavama osa kodumaa taimkattest. Saaremaa taimestik on tüüpilisem osa sest. On ju saartel üle kodumaa kõige pehmem mereilmastu, ning seetõttu leidub siin palju haruldasi taimi, mis mujal puuduvad. Saaremaa on osutund suurima tähelepanu alu- seks kodumaa uurijaile juba vanemaist aega- dest, kuid tas leidub tänini ikka uut ja ülla- tavat. Kes matkamisel Eesti taimestikuga ja selle iseäraldustega soovib tutvuneda, sel tuleks küll esijoones Saaremaale pöörduda.¹⁾ Vähem huvi ei paku aga Saaremaa loomas- tik, eriti linnustik. Rahva eluviisid, oma- pärane maaharimine, meeldiv keelemurrak ja

lahke vastuvõtmine on igale mannermaalt tulijalle turistile üllatav.

Maandund, tunneme endid peaaegu pet- tund: arvurikka taimestiku ja hulga harul- daste taimede asemel leiame vaid kaljuse ranniku ühetooniliste kadakaväljadega. Lähemal silmitsemisel leiame aga siingi taimi, mis sisemaal puuduvad. Liivas roomab liiv- tarna (*Carex arenaria*) pikk vars, selle teed päälmaa näitavad verstatulpade sarnaselt ridastikku asetatud võsud. Siin ja sääll liival esinevad look-kastevarre (*Aira flexuosa*) tu- tid, ka korrapäraselt nelja ritta asetund paksude lehtedega valgeõieline meriummur (*Houckenyia peploides*) ning kohati villvalge nõmmhelk (*Dianthus arenarius*) ja okas- malts (*Salsola kali*). Neist üle upitab end hõre, peaaegu rukkij kõrgune varesekaer ehk merikaer (*Elymus arenarius*). Kus rohu-

¹⁾ Taimede määramisel võib tarvitada G. Vilbergi Eesti taimestik koolidele.

juured lahtiselle liivale õhukese kamara on suutnud moodustada, esineb juba tihedam kääbus-taimkund: tuderloa (*Juncus Gerardi*), rand-teelehe (*Plantago maritima*), rand-õisloa (*Triglochin maritima*) ja mõningate tarnade roheline samet-vaipa on tipitud rannika (*Glaux maritima*) ja linalhelise maa-sapi (*Erythraea linariae folia*) roosad nõõbid. Üsna veeäärsele maavöödil, mida lained alatasa piserdades kastavad, kasvab väike rand-aster (*Aster tripolium*), sinikas-lillade õitega.

Kuivadel aasadel ja kangrutel pea üle kodumaa esinev siidpehme kuldkollaste õitega koldrohi (*Anthyllis vulneraria*) esineb siin harvem, sagedasti esineb aga siin selle punaõieline teisend — var. *Dillenii*. Paesel pinnal on sagedasem taim punaste vartega roosaõieline, kibelõhnaline kurareha (*Geranium Robertianum*) ja valge kukehari (*Sedum album*). Kruusakinkudel kollendavad sinirõika (*Isatis tinctoria*) väljad, millele harvem meripujud (*Artemisia maritima*) seltsivad. Kohati kasvab ka omapärane merikapsas (*Crembe maritima*), mil meie kapsaga palju sarnasust. Kadakapõõsad, mida rannikul rohkesti leida, on validate mere tuulte mõjul (eksklikult arvatakse seda tihti suurte lambakarjade arvele, kes siin vabalt ümber uidavad) madalad ja laiad, peaaegu maa küljes.

Kaldaääre on lained adru (*Fucus vesiculosus*) vallidena kokku kuhjand. See pruun vetikas kasvab mere põhjas, kividel ja kaljudel, kust lained teda lahti kisuvad ja kaldale heidavad. Saarlased hüüavad teda „mudaks“ ja veavad põldudelle väetiseks. Soemil suviseil päevil võib lahtedes ja kalda äärtes, iseäranis aga kõdunevail adrul näha, et vesi on roosakat värvi. Nähtuse põhjuseks on purpurbakterid, kes sääil hulganisti siginevad ja roosa „vee-värvuse“ esile kutsuvad. Lahtedes ja soppides, kus kõdunev adru huumusese mullapinna tekitand, esineb rikkalik roht-taimkund. Silma paistavad siin lokaavad mustja rebasesaba (*Alopecurus ventricosus*) kogumikud. Rannas ja selle käärude mudasel põhjal kasvab kare kõrkjas (*Scirpus Tabernaemontani*). Meie harilikust järvekõrkjast võib teda kahest emakasudme (järvekõrkjal on neid kolm), sinakama värvi ja lühema kasvutõttu kergesti eraldada.

Rannikult sisemaale siirdudes avanevad teistsugused taimkonna pildid. Eriti üllatavad matkajat allikased nõlvakud ja puisniidud oma rikkaliku taimkunnaga, kus mitmesuguste orchideede värvirikkus valitsev. Tore kärbesõis (*Ophrys muscifera*) kõidab vaatlejat juba eemalt oma sametpehme, kirjutäpiliselt, putukataolise õiega. Huvi pakuavad veel pikahuulne roheline õiega käöpõll (*Listera ovata*), neuuvaibad (*Epipactis*), käo-keeled (*Platanthera*), muguljuur (*Herminium monorchis*) ja hallkäpp (*Orchis militaris*) oma sõjakübara taolise krooniga. Orchideedele seltsivad roheline kobarõitega lemmelill (*Tofieldia calyculata*), sarikaline metsputk (*Sanicula europaea*), valgeõieline varju-lill (*Asperula tinctoria*) ja angerpist (*Ulmaria Filipendula*). Rabades on harilik põõsas porss (*Myrica Gale*). Pung-kirburohi (*Polygonum viviparum*) kasvab kohati puisniitudel, nii Viidomäel ja Koovis.

Metsapuist esineb Saaremaal pääle me harilikkude leht- ja okaspuude veel poopuu (*Sorbus scandica*), mida mannermaal kohati parkides istutatuna näeme. Tamme leidub metsapuuna Saaremaal veel õige rohkesti. Nii on suured tammemetsad Viidomäel, Pidulas ja Sõrves, kus mänd tamme seguna esineb. Metsades leidub siin veel metsõunapuu (*Pirus Malus*) ja jugapuu (*Toxus baccata*). Viimane esineb ka lõunapoolsel läänerannikul kuni Nõvani, sissemaal puudub ta. Põõsastest leiame sagedamini paakspuud, türnpuud, kuslapuud (siin takispuuks nimetatud), sarapuud, tulkpuud, viirpuud, kadakat ja haruldast roomavat põõsasataime-luuderohtu (*Hedera Helix*). Metsa alataimkunnas väärivad tähelepantu roomav harakkuljus (*Linnaea borealis*), tore punase- ja valgeõieline tolmpää (*Cephalanthera rubra* ja *C. longifolia*) ja neuuvaibad; kõrrelistest: metskukeleib (*Milium effusum*) ja araluste (*Brachypodium pinnatum*). Puu juurtel kasvab röövtaimena pruunikas orchidee-pesajuur (*Neottia nidus avis*). Niiskel niidul ja põõsastes esineb siin-sääil suur, meetripikkune kollane soo piimalill (*Euphorbia paluster*), mis mujal õige haruldane taim on.

Tulikaist on Saaremaal huvitav mugul-tulik (*Ranunculus bulbosus*), mille varrel mugulataoline paksendus all, muidu sarnane harilikule tulikalle. Aaslina (*Linum catharticum*) kasvab siin rohkesti aasadel, niitudel,

metsaservadel ja rohuplatsidel. Maasikaid punerdab Saaremaa nõlvakutel rohkesti. Enamasti on need muulukad (*Fragaria viridis*). Harilikust maasikast võib teda viljal ajal kokkusurutud tupplehtedest ära tunda, harilikul maasikal on need laiuvad ehk tagasipöördud. Põllul, tee äärtes ja peenardel kasvab põldmurakas (*Rubus caesius*). Põldudel esinevad veel umbrohtudena punase-õieline põld-kuuepäevarohi (*Melampyrum arvense*), mida harilikust kuuepäevarohust ehk jaanilildest ülemiste purpurpunaste lehtede järele juba eemalt võime eraldada (viimasel on need violetid, õied kollased). Suvi-viljades esinevad umbrohtudena veel tore roosaõieline (peaaegu telliskivi-punane) varsapõlv (*Anagallis arvensis*) ja põldmagun ehk põldmoon (*Papaver dubium*). Tee äärtes, kinkudel ja õuedes kasvab vastiku lõhnaline, siniverkjate õitega ogaline rass (*Cynoglossum officinale*). Laukudest esinevad murulauk ja metslauk. Ristõielistest pakub huvi hammasjuur (*Dentaria bulbiifera*), mida veel sisemaal Pühajärve saartelt leiame. Selle lillaõielise taime lehtede kaenlas asuvad väiksed mustad sibulakesed, mille abil taim paljuneb.

Huvitavamad taimede leiukohad oleksid: Loode mets, Kuresaarest edela pool, siin esineb muuseas lamav, kollane ristikehein (*Trifolium procumbens*) ja mägitarn (*Carex montana*). Abruka saarel, Kuresaarest lõuna poole, leiduvad paljud haruldased taimed, nagu emaputk (*Ostericum palustre*), roomav okaskapsas (*Ajuga reptans*), rusujuur (*Lithospermum officinale*), uimastav vareseputk (*Chaerophyllum temulum*) jne. Kandla järve kallastel, Mustla juures, esineb tüüpiline kaldataimkund; siin kasvab ka mõõgarohi (*Cladium mariscus*). Tagamõisa poolsaarel pakuvad huvi kõrged niidud ja allikased nõlvakud. Selle lääneosas asub liivarikas

Hari-laid, kus tüüpilised luited ja luitetaimestik ning luitetagused puisniidud rikkalikult orchideedega kaetud. Kihelkonna lähedal asub Viidomäe kõrgendik, kus allikasel nõlval valgeõielise alpi võipätaka (*Pinguicula alpina*) ainuke leiukoht kodumaal. Kihelkonnast edela poole asetseb mere kaldal Kuusnõmme mõis, mille ümbruses tüüpiline ranniku taimestik. Siin paigutseb ka ülikooli bioloogia jaam, kus matkajaile vastuvõtmine korraldetud. Huvi pakub siin ka park ja pargi mets. Pargis esineb kõrge maasikas (*Fragaria moschata*), niidul metsistund esparsett (*Onobrychis sativa*). Siin kasvab ka metsputk, valge kukehari, pesajuur ja sinerõigas. Põllul aga varsapõlv (*Anagallis arvensis*) ja põldmagun (*Papaver dubium*).

Kaljune Vilsandi saarestik, Saaremaa läänepoolsema osana, on saand turistidelle sihtpunktiks. Seda oma kuulsa „Vaika“ linnusaarte ja suurema tulitorni ning päästejaama tõttu. Taimedest pakuvad huvi Daani merisalat, merikapsas, lamav ristikehein, rass, meri-parthein (*Glyceria maritima*) ja mustjas rebasesaba.

Mitmeti huvitav on ka Saaremaa lõunapoolsem osa — Sõrve poolsaar. Siin on veel pehmem mereilmastu ning seetõttu kasvab siingi palju haruldasi taimi. Pind on enamasti mustmuldne ning sellel lokkavad segametsad ja tihedad padrikud. Neis esineb sageli läikiva okastega jugapuu ning roomab puu tüvedel ja paksus rohus igihaljas luuderohi. Teistest taimedest võiks nimetada: püramidaalne okaskapsas, talvik (*Chimophila umbellata*), müürkevadik (*Draba muralis*), kaljukress, põldsalat ja soo piimalill.

Nii siis — suvel õitseb ja lokkab ja lõhnab Saaremaa taimestik ning ootab mannermaalt noori uurijaid, korjajaid, imetlejaid!

M. P.

RUHNO SAARELT.

Kesk Riia lahte, umbes Sõrvemaa ja Kuiva-Kolga maanina vahelkohas, seisab üksikult kaugel meres Ruhno saar, 8 kilomeetrit pikk ja 5 klm. lai. Ta asub devoonilisel liivakivi põhjal, mis siin idast läände pikkamisi mereveest kerkib, kuna saart ennast ümbritsevad madalad tuisk-

liivased luited, mis nagu rannaäärne madal vesigi täis lugematuid kive. Maapind on liivane, kohati savine, ainult vähesel määral kõlbulik põlluharimiseks, kasvatab metsa ja laiadel arudel heina.

Saarel on 282 elanikku, kes asuvad 27 talus, millel läbistikku 25—60 vaka-

maad pindala. Elanikud on rootslased, kes säilitand omad rahvariided ja vanad kombed ning kõnelevad vana-rootsi keelt, mis tugevasti segatud eesti ja saksa sõnadega. Nähtavasti mõne muinse gooti-norra tõu järeltulijad, sitked ja visad, on ruhno-lased eland mitusada aastat ühetaoliselt muutmatuis oludes, umbusklikud ja vaenu-likud igasuguste uuenduste vastu, milleks muidugi ka kaasa on aidand nende lahus-olek muust maailmast. Isegi luteri usuga, mis nüüd saarel valitsemas, on nad har- jund alles pikkamisi, sest vanas puukirikus,

omale eluseltsilise toovad kas Saaremaalt ehk Kolga rannalt.

Saare rahva peatööks on kalapüüdmine, eriti hülgejaht. Põllutöö teevad enamasti naised ära. Viimasel ajal veetakse lae- vadega ka ehituskive Kuramaa rannale. Elumajad on saarel kõik tugevatest palki- dest ehitatud, õle ja rookatustega kaetud, enamasti ilma korstnata, nagu suitsutared vanasti Eestiski. Eluruumidega ühe katuse all on kuivatustare, rehealune, sahver jne., kuna aidad ja loomalaudad harilikult eraldi aset on.

Ruhno neiud rahvariides.

mis ehitatud a. 1644, on praegugi paar katoliku mälestust alles, nimelt üks suurem ja teine vähem madonnapilt. See vana kirik pakub palju huvi omalt ehitusviisilt, sest ta on tehtud ainult puust, ilma ühegi teise materjali tarvitamata. Praegu on ta juba kõdunud ja seisab tühi, kuna uus kirik 1911—12 ehiteti, milleks tarviline summa Rootsis vabatahtlikkute annetustena kokku korjati.

Ka Ruhno kirikherra Schantz on roots- lane, nagu loomulik. Ühtlasi on ta ka kooliõpetaja, koorijuht, arst ja nõuandja paljusis muis asjus. Koolis käib 44 last. Saarel on meesterahvaid rohkem kui naiste- rahvaid, mispärast nooredmehed sagedasti

Saare elanikkude seas valitseb täielik sotsiaalne ja majandusline ühesarnasus; sää- ei ole rikkaid ega vaeseid, kõik tööd ena- masti tehakse koos, samuti jagatakse põllu- ja kalasaak omavahel ühtlaselt ära. Kodu- ses mees- kui ka naiskäsitöös on saare elanikud osavad, kõik tarbeasjad valmis- tetakse ise. Eriliselt huvitav on mööbel: kõrged, laiad voodid, mille jaluts madalam, tugevad puutoolid, pingid, järid mõnesu- guste lõigete ja nikerdustega. Mis aga silma paistab, on see asjaolu, et ruhno- lane eredaid värve ei armasta. Rahva- riided on ses suhtes võrdlemisi tagasi- hoidlikud.

Loodus on saarel muinasjutulikult ilus. Põlised männimetsad oma varjurikaste rada-dega, suvised orud ja aasad oma lillerohkusega on alati meelitand mandrilt palju külalisi sinna. Ka rand hõbeselge veega ja tasase merepõhjaga pakub suplemiseks kõige soodsamaid tingimusi. Kuid seda õudsem tundub võõrale pikk talv, kui

torm terved mäed lund saarele kokku ajab, murdund jäävinnad merd katavad ja läbikäimine mandriga umbes seitsme kuu jooksul täitsa võimatuks muutub.

Ent nüüd, kevadel, rohetab Ruhno ääretus sinivirvenduses õndsate saarena ja — kutsub.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON.

RÕOMUS POISS.

III.

ils kasvas ning tast sai tubli poiss; koolis istus ta kõige esimestega readu ja rinnu ja kodus oli ta meheks iga töö juures. See tuli sest, et talle kodus oli ema armas ja

koolis õpetaja. Isa nägi ta harva; see kallastas või ta askeldas veskis, kus käis jahvatamas pool küla.

Nilsi vaimlisest arengust kuni aastani enne ta leerimineku on vähe öelda. Hommiku õppis ta, päeva töötas ta, öhtu mängis ta. Ja et tal oli rõõmus meel, ei kestnud kaua, et naabrilapsed vabatundidel seltsisid temale. Nilsi koduülest langes järsk rinnak alla laheni; siin korraldas külanooresugu igal ilusal talvõhtul ja -pühapäeval saanisõite. Muidugi juhtis Nils parimini ning ta omas ka kaks kelku — „Kiirlend“ ja „Tuiskuul“ hüüti neid; esimese jättis ta meeleldi muile tarvitamiseks, teisel aga istus ta ise ja hoidis Margitit süles.

Nilsi varahommikud olid nii: kui ta ärkas, oli tal esimeseks asjaks aknast vaadata, on's sula ilm või käre külm. Ja silmas ta, et hall udu ripnes lahetaguses põõsastikus, või kuulis ta vihmavett tilkuvat katusele, — kadund oli ta rõõmsus. Ärkas ta aga ja õues oli härmane talvilm ning kirgas taevas kummis sinisena üle maa — kohe oli poiss pukis ja kombes. Ärkas ta ja juhtus olema pakane pühapäev, mil uus ülikond lubatud ja tööd

polnud — kerge kordamine üksi ja hommikune kirikuskäik — hei! siis põles ja kees ta ning söömiseks jätkus vaevalt aega. Ning oli siis lõuna mööda ja esimest poissi liuraudel üle lahe tulemas nähti — pääkohal keppi keerutades ja huisates — ning siis veel ühte kelguga ja veel, ja veel, ja veel ühte! — juba sööstis poiss omagi Tuiskuulega allamäge. Ta peatas hiljemtulnute juures pika ja rõõmsa huikega, mis mitmekordselt kajastus mägedest ja kaugel-kaugel all hääbus.

Ta heitis küll silma Margiti järele, aga oli tüdruk tulnud, ei hoolindki tast enam suurt.

Ja siis saabusidki nood jõulud, mil poissi-tüdrukut seitsmeteistkümnendasse eluaastasse astusid ja kevadel pääkooli minema pidid. Just nende jõulude viimasel pühäl oli Nõmmelas, Margiti vanavanemate talus, kus ta kasvand, suur pidustus; seda oli Margitille juba kolme aasta eest lubatud ja nüüd pidi see tõeks saama. Ka Nils kutsuti sinna.

Oli sompsune, leeve öhtu; tähti polnud näha ja järgmisel päeval oli saduilma oodata. Unine tuul libastas lund, mis valget nõmme paiguti hangedena kattis, paiguti lappidena paista laskis mullust kuiva kulurohtu. Tee oli jäätand, see läikles sinkjas-mustalt lume ja paljaste põldude vahel ning siugles viiruliste vöötidena nii kaugele kui silm nägema ulatas. Mägedelt oli lumelademeid veerend; õudne ja tühi paistis veerengu säng, mille kõrval valendas puutumatu lumi ja konutasid kased salkadena koos, tekitades pimedust. Merivett ei paistnud, aga poolpaljad liivaluited kantisid tuhkatena mingit nimetut tasandikku. Talu asetses keset välju;

majad seisis talvõhtu pimedikus mustadena rehelaternatena, millest nõrgus hädist valgust ümbrusse kord ühe, kord teise akna kaudu; tule liiklemisest nähti, et majas kibedad askeldused käimas.

Noorust, täiskasvanuid ja alaealisi, voolas mitmelt poolt. Vähe, kes maanteele jäi; kutsumatudki hiilisid õue. Mõni ronnis lehmalauda taha, mõned peitusid aida alla, mõned jälle traavisid küünide ümber ja hulgasid rebastena ning kuskilt mujalt vastasid teised näuguvate kassidena; üks seisis vihusauna taga ja haukus ketikoe-rana, kuni teised ta pääle algasid jahti.

Tüdrukuid tuli kamba kaupa ning talvaliselt oli igal kambal paar alaealist poissi kaasas, kes kogu tee tõuklesid, rüsesid ja söimlesid et täiskasvanumalt paista. Kui selline tüdrukuparv õue vajus ning poistest silmati, hajus kõik pimedasse esikusse või aeda ning üksikult pidi iga tüdruk uuesti esile toodama ning tuppa tõugatama. Mõned häbenesid nii väga, et Margit tulema pidi ja neid ise kambri juhtima. Teiste hulgas leidus ka üks ehk teine kontvõoras — seesuguseid paluti vähemalt üheks tantsukski. Keda Margit meelsamini sallis, see sunniti vanavanemate tillukesse tuppa, kus vanaema veeres värtana suurte kirjatud kirstude keskel. Tulijaid terviteti ja kostiteti lahkesti. Nils polnd neistsinatseist ning see võõritas teda.

Peo päämuusikant pidi vast hiljem tulema. Seniks lepiti talusaunikuga, keda kutsuti Hall-Knuutiks ning kes oskas män-

gida nelja tantsu — kaks oli hüppetantse, üks halling *) ja ühte nimeteti napoleoni valtseriks. Siis Hall-Knuut panigi pilli ürgama ja tants algas. Nils pelgas kohe pihta hakata, sest siin oli nii palju suuri. Kuid peagi said ka alaealised julgust. Nad tõukasid üksteist edesi ning olid peagi parimas tantsujoones. Nii Nilski. Aga kuum oli toas. Tants ja rõõm hakkasid talle õl-lena pähe.

Peretütar tantsis õhtu jooksul enim. Nilsil silmad järgisid reetlikult *) teda, ent ikka tantsis Margit teistega. Kuid Nils tahtis ka ning seepärast istus ta ühe tantsu üle ning tormas manu, niipea kui Margit tantsu lõpetand. Aga — üks suur mees, päevitand ja uhke, lükkas ta kõrvale. „Käi minema, jõngerma,“ hüüdis ta ja andis Nilsile sellise ribipai, et poiss pidi kukkuma kápuli. Nii polnud talle varem eladeski juhtund, iial polnud suured inimesed teda kohtlend teisiti, kui viisakalt. Ning ta löi vähkpunaseks, ei lausnud aga sõnagi, vaid tõmbus tagasi, sinna, kus uus pillimees viulit häälestas. Too oli tore pillimees küll ja pilligi oli mehine. Kui sellelt halling kõlas, kriiskasid poisid ja tüdrukud aina hilpnesid neil käes. Nils nägi Margititki valendavail hambul naervat pika mehe kaenlas ning imeline valu lõikas ta hinge.

(Järgneb.)

*) halling — Norra rahvuslik tants.

*) reetma — ära andma.

DR. MED. JUHAN VILMS.

NOORSUGU JA KEHÄLINE KASVATUS.

Inimene õpib kuni surmani, kuigi ta keha enam ei kasva, vaid närbub.

Kuid noor, kes on nagu puhkend urb täis elujõudu ja elurõõmu — see areneb iga oma kehaliikmega, iga pisema osakesega kogu kehas, rääkimata vastuvõtlikust hingest, mis on nagu imekannel, mille keeled helisevad igal tasemal puudutamisel.

Enne kui noormees meheks või tütarlaps neiuks valmib — tuleb mõlemil läbi elada nooruses mitu edenemisjärku. Rääki-

mata lapseeast, on veel kooliajalgi, alates 7—8 eluaastast pääle, mitu tähtsat kasvamiseperioodi. Nii kasvab noor 8—10 aastane harilikult keha raskuse ja paksuse poolest. 11—15 aastani on sugulise ärkamise aeg, kus iga noor tunduvalt pikemaks kasvab, samuti võttes ka kaalu juure. Ümber 15 aastast pääle on suguline küpsemise ajajärk, kus kehaliikmed enam-vähem täielikuma vormi omandavad.

Kõigil neil ajajärkudel on igalühel oma erinõuded, mida õpetajad ja lasteva-

nemad tähele peavad panema. Üks üldine aga on — et kõigil ajul on paratamata tarvilik tõsine, hoole ja armastusega võetud kehalise kasvatus eest hoolitsus.

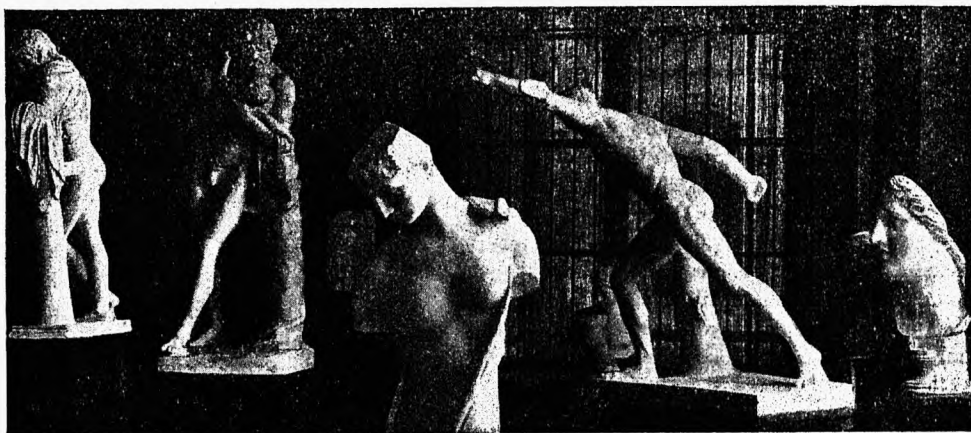
Sest noore kasvades, kui ta lihased, luustik ja kõik seesmised elundid suurenevad, — vajavad nad toitu, olgu seda, mis sööme ja jooime, ehk mis sisse hingame — see on, värsket õhku. Et see loomulikult ja hästi toimuks, on vaja palju kehaliselt liikuda, võimelda, mängida, sportida. Nii viisi ainult luuakse kehale loomulik „kasvamise äritus“ ja tullakse abiks inimese kehas olevaile looduse seadusile.

Kuid mitte üksi loomuliku kasvamise edendamiseks ei vaja me kehalist kasva-

kes õhus puna palgele, julgust rinda ja vaprust südamesse. See teeb tugevaks, sihvakaks ja elurõõmsaks!

Sest me ei tohi olla hooletud eneste vastu, kuna meid ootab ees raske elutöö täis võitlust, pettumusi ja tihti isegi nutmasundivat kurbust. Et neid raskusi kanda, peab olema hingelist ja kehalist jõudu!

Kuid mitte üksi isiklisest seisukohast pole vajalik kehakultuur, vaid ka üldrahvuse, riigi ja isamaa nimel! Sest mõtelgem nende kohustuste pääl mis on teil, noortel, kanda oma isa-ema, valitsuse ja rahva vastu. Teid kasvatatakse, teid õpetatakse kooles, te tarvitate raamatuid, käite teatris, sõidate raudteel jne. Seda kõik

Raidkujude tuba E. R. Muuseumis.

tust, vaid ka vigade ja puuduste ärahoidmiseks — mis kooliõppus kahjuks nii palju põhjustab. Teame, et üks kolmandik kindlasti kevadise koolitöö lõpul, isegi üle poole koolikäijaist on verevaesed, on kõhnad, kahvatud, nõrga kehaehitusega ehk haiglased. Te näete, et palju kaasõpilasist käivad pää norus, rind sisse vajund, selg kүүrus ja kõver.

Seda aga ei tohi olla!

Peame olema tugevad, peame käima püstipäi, rind ees ja keha sirge, sest on vaja olla terve, kuna oleme vaba rahvas ja vabaks tahame jääda!

Et olla tugev ja terve, selleks on vaja palju meist rippumatuid eeltingimusi, kuid mis meie teha — see on me eneste kehaline kasvatus. See toob värs-

annab teile vanem põlv, teeb rahvas ja riik. Kui nüüd kõike tarvitate, siis peate ka teadma, et seda kord vaja on tagasi maksta. Tagasimaksmine sünnib tööga, sünnib uute kultuurväärtuste loomisega, sünnib sellega, et kord tulevikus rahva ja riigi eest välja mõistate astuda, neid kaitsta ja endid nende eest ohverdada!

Et seda täiel määral suudaksite, on vaja olla kehaliselt ja vaimliselt tugev, mis puhul kehakultuur abiks on.

Nõnda siis oleksid kehalise kasvatus vajaduse alused kõigepäält tervishoidlis-isiklised ja, teiseks, rahvuslised. Kolmandaks oleks tähtis alus enesekasvatuline, sest kehakultuuri kaudu õpib inimene oma keha valitsema, ühtlustades ja tahte alla paenutades

üksikuid kehaliikmeid ja liigutusi. Vaim areneb samuti kehalise toimingu (spordi) tõttu, sest tahe, tähelepanu, enesedistsipliin, valmisolek, kiirus ja osavus omandatakse eeskätt kehaliste harjutuste läbi. Edesi, korraarmastus, seltsimehelikkus ja ühtlustunne on spordimängude suurimad voorused. Pääle kolme esimese aluse ei tule unustada ka neljandat — esteetilis¹⁾ alust, kuna kehalise kasvatuse läbi saavutame inimese ilusa kehaseisu, kehavormid, paenduvad liigutused, nõtkuva käigu ja saledad liikmed. Nii kaob inetus ja kohmakus me kehalises olemuses. Viien-daks peame mainima kehalise kasvatuse kõlblisi väärtusi, kuna see juhiv inimesi tervele lõbule, vabasse loodusse, näitab teed inimese elurõõmu ja tervise algallikate juure, juhtides teda ära tolmustest tubadest, räpastest urgastest ja lodevast, raiskuläind ümb-rusest. Kuuendaks juhiv kehakultuur inimese enesetunde oma võimiste tõstmisele, see on eneseparanduse ja täiendamise poole, mis takistab püüete hääbumist ja lodevat tammumist ühel ja selsamal kohal.

Kõigi nende eelmiste üksikute omaduste kaudu, mis kehakultuuril tema eriti juhitud

1) Esteetiline — ilutundeline.

ja ilusal kujul olemas, avaldub inimese loomulik tegevusihia, liikumistung ja elurõõm. Nii pääseb valla mingisugune igas elavas olevuses pesitsev rütm, see on vahelduvad tõusu ja langustega eluavaldused. Nii lakkab noor olemast ühekülgne, kahvatu, pää raskeid mõtteid täis raamatukoi, saab elavaks energiliseks nooruriks, kes loob enesest harmoonilise inimese ärksa kehaga ja vaimuga, kes muust kõlblisest kasvatusest juhituna, liigub täiuslikuma inimese arenemise suunas.

Uued voolud kehalises kasvatuses juhivadki tähelepanu inimese, iseäranis noore, liikumistarbe ja seesmise rütmi või ka eneseväljenduse pääle, püüdes elustada koolide iganend võimlemisüsteeme. Ja meie nooril tuleb sellele ihust ja hingest kaasa tunda.

Kui käesoleval ajal räägitakse elureformist, siis pole see mõeldav ilma harmoonilise enesekasvatusega, järelikult, ka ilma moodsa ja mitmekülgse kehakultuurita. Ärgu mõeldagu ainult rekordspordi all kehalist kasvatust — nii ei viita sihile, vaid — olles ilma sisemise suurema sisuta, võib viia juhuslikele tagajärgile, mitte aga sisemise inimese kasvamiselle.

Õige ja ainus kehaline kasvatus peab arendama kõigepäält inimest, kuid mitte püüdma sihte väljaspool teda.

PÄIKESEPOISS.

MILLEKS VAJAME TERVIST.

Näe kui rumalasti ta võib küsida, arvab mõni. Nagu võiks olla täiearuga inimest, kes seda ei teaks, milleks tervist vajame!

Teame ka. Vahest aga näib, et ei tea, ja sellest, võib olla, maksab natuke juttu ajada.

Inimene võib olla vigane, tal võivad puududa käed või jalad, või midagi muud. Inimesel on siis raske, kui mitte päris võimatu kõiki töid teha. Tal on raske endale leiba teenida, sagedasti peavad teised teda toitma ja ta eest hoolitsema. See pole lõbus seisukord, kus inimene näeb ja tunneb, kuidas teised temast tervemad inimesed saavad palju asju ära teha, millest tema saab ainult asjatult unistada. Ja unistustegi tiivad jää-

vad aegajalt lõdvemaks niisugusel inimesel, kui ei paista kustki ühtki lootuse kiirt. Harjutakse sellega. Need inimesed matavad harilikult oma elu tule vaikse tõsiduse tuha alla, lepivad oma saatusega. Harva kuuleme neid nurisevat, kuid enamasti nad kannatavad ometi kõige selle pärast, et neil võimalus on võetud elus nii palju saavutada, kui seda võivad tervemad kaasinimesed.

Just nii me mõtlemeagi, kui arvame teadvat, milleks meil tervist vaja on: tarvitseme tervist selleks, et maailmas midagi korda saata, milleks me tarvidused meid sunnivad. Mõnel jääb see teostamata seepärast, et ta on vigane, teised põevad mõnd parandamata haigust, või leidub niisuguseid, kelle elujõud

on haigustega välja kurnatud. Üht inimest takistab tervise puudus vähem, teist rohkem, selle järele kui palju kellelgi puudub tervist. Ses mõttes võime võrrelda elu kaaludega, mille ühte kaussi asetatakse inimese tegusid, kõike seda, mis ta tahab saavutada, ja teisse — ta tervisline seisukord. On terve kaal liiga kerge, siis ei jõua ta palju tegusid teha, ei suuda kaalu teist kaussi kergitada, ja selle raskust tuleb siis vähendada. On inimesi, kelle tervis tõstab üles ainult näputäie tegusid, kuid on ka inimesi, kelle tervis kergitab kogu koorma. Muidugi ei tähenda see, et ainult tervist vaja on millegi kordasaatmiseks — see arvamine on ekslik — palju muudki on vaja, kuid sellest me nüüd ei kõnele. Ilma terviseta aga ei ole kõigest muust kuigi palju kasu. Tervis on nagu aur katlale, mis selle käima paneb. On aur nõrk, või ei ole teda sugugi, siis ei saa katelt käima, kuigi ta võib olla, kes teab kui hästi tehtud ja esmajärguliste omadustega varustatud.

Tervis on seega inimese elu nurgakivi, ja vist ei vaidle sellele keegi vastu. Hüva. Aga nüüd vaatame natukene üht teist asja, mis võib olla rohkem õigustab selle kirjutuse päälkirja.

Kullakaevajad on ametis. Kaljus leiduda kullasoon. Kalju on kõva asi. Tarvitatakse puure. Puurimine edeneb aga miskipärast hirmus vaevaliselt. Palju aega läheb raisku ja tehtud tööd on ainult linnu nokatäis. Ons kalju liiga kõva? küsib üks mehi. Ei, vastab teine, puur on liiga pehme. Tuuakse uus puur ja töö hakkab hoopis jõudsamalt edenema.

Palju inimesi on niisuguses seisukorras, kus nad ei tunne mingit valu, vigastusi ka ei ole ja nad ütlevad et: Jumalalle tänu, ma ei või oma terviselle nuriseda. See on aga suur enesepettus, kui arvatakse end niisugustel kordadel alati hää tervise juures olevat. Meil on kahjuks väga palju niisuguseid enesepetjaid, kes oma tervisest hoopis vähe hoolivad just sel põhjusel, et nad väga vähe on „haiguste“ all kannatand. Et nad vahest ruttu väsivad, mõnikord töö nende käes ei edene, tehtud töö sagedasti halva väärtusega on — seda ei tule kellelgi meele oma puuduliku tervise arvele panna ega küsimust tõsta, kas kehategevus ka korras on, kas auru katlas liiga vähe ei ole, mille tagajärjel katel aeglaselt ja nõrgalt käib. Niisugus-

tel kordadel ei mõtle me sellest, miks tervist vajame, sest meie ei saa aru, et meil seda vähe oleks, et oleks tarvis seda kasvatada kõigi nende abinõudega, mis harilikul inimesel käepärast: värske õhu ja päikesega, kehalise töö ja spordiga, korraliku eluviisi ja õige puhkusega, keeldumisega igasugusest lõdevusest, tubakast ja alkoholist. Võluvad unistused me silme ette suure töö, mille ihaldaksime ära teha, millest arvame olenevat kogu me eluõnne ja kui me tööd tegema asudes näeme mõne aja pärast, et see visalt edeneb, vähe kõlbulik on ja meid põrmugi ei rahulda — mis me siis ütleme?

Sagedasti seda et: töö on raske. Kuid tuletagem siinkohal meele teist küsimust: Ons kalju liiga kõva? ja vastust: Ei, puur on liiga pehme! Vaadake — siin see asi ongi: mitte töö pole igakord raske, mitte ülesanne pole lahendamatu, vaid me ise oleme ainult „pehmed puurid“ selleks, et kullasooneni jõuda. Me elujõus oli vähe pinevust, sest et me tervise tagavarad olid halva majapidamise, hooletuse ja muretuse tõttu liiga väikesed, auru oli vähe ja me elumasin liikus nõrgalt ja tegi vähe ja halba tööd, ilma et me ise oleksime selle põhjust mõistnud, sest eks me olnud ju ikka „terved“. Nii sagedasti kaebame peetumuste ja variend unistuste juures, et saatus on me vastu armutu olnud, ega ole lasknud meil maailmas midagi korda saata, ja vahest ongi nii, et välised takistused on olnud nii suured, et kuidagi neist üle ei saand, kuid paljudel kordadel oleks meil ainult vaja olnud rohkem karastatud „puuri“ — paremat tervist, et midagi suurt teostada. Ärgu ka see meid eksitagu, et mõni terviselt nõrk inimene palju sooritab. Oleks ta terve olnud, oleks ta teind kahtlemata palju rohkem. See, mille ma hästi tegin, oleksin ma teind palju paremini, kui mul oleks olnud tervis parem. Kordan veel, et tervis pole ainuke asi, millest inimese edu oleneb, kuid käesoleval korral kõneleme ainult sellest osast, mis terviselt täita on. Kõneleme tervisest kui elu nurgakivist.

Karastagem selle imelise puuri terast, mida me terviseks nimetame! Selleks on palju võimalusi, millest eespool mõned mainisime. Elus on tegude kaljudes kätketud palju kullasooni, millest me kõik oleme unis-

tand ja unistame. Tervises peitub elurõõm ja elujulgus. Ilma terviseta oleks elu väärtus meile hoopis väiksem kui terve olles. Haigusest paranedes näeme, kuidas me elurõõm järjest suureneb. See võiks meid uskuna panna seda, et kui me oma kehategevust suudame veelgi kõrgemale tõsta sellest seisukorrast, kus see nagu ühele tasapinnale on peatama jäänud, siis ka me elurõõm tõuseb ja enesetunne paraneb veel õige tunduvalt.

Oma tervise eest valvel olla, tähendab oma eluõnne eest valvel olla. Sest milleks meile kõik asjad ja väärtused elus, kui meil nõrk tervis on, kui me meeled tuimad ja väsind kõige selle vastuvõtmiseks, mida teised

ilusaks ja suureks nimetavad. Tervis on asi, mida inimesel kunagi ei saa olla küllalt ega üleliia. Alati tuleb tema hääks tegev olla. Kogu eluviis tuleb korraldada selle järele, et tema tahtmisi täita. Ta on nagu vali aga õiglane isand, kes karistab iga eksimist ja hooletust, kuid kes tasub rikkalikult kõige eest, mis tema hääks teeme. Kõige rohkem meeldib talle korralik, lihtne ja kõlbline eluviis, päike, vaba õhk ja töö.

Teenigem oma isandat tervist hästi, sest sellega austame ja teenime iseennast ja suurt loodust, mille lapsed kõik oleme, ja siis annab elu meile oma varadest kõige paremad anded, mis ta meile antud olukorras üldse anda võib.

JOHAN KLEIN.

ELUTERVIS JA TÖÖ.

Motto: Pale higis pead sa omale leiba teenima.

Imesid teeb inimene. Traatide kaudu kõneleb ta kaugete maade taha, mõõdab planeetide raskust, mida keegi oma silmaga veel ei ole näind, äratav „surnud“ organid ellu, on saand noorendamiskunsti jälgile, mikroskoobi abil jälgib näit. 0,00001% -lise alkoholilahuse halvavat mõju nägemataväikeste rakkude pääle . . .

Kuid endiselt lasub temal Aadamalt päritud vanne: pale higis pead sa omale leiba teenima. Ja see on vast verisem pilge, mida me üldse tunneme! Inimene on sagedasti sunnitud võitlema isegi tööõiguse, töövõimaluste eest. Mõtelgem järele, süvenegem vaid tollesse kurbloolusse!

Aga teadus? Jah, teadus on inimese elujärje parandamiseks väga palju teind ja teeb seda tulevikuski.

Suudab ta meid aga tööst päästa? Mõned arvavad, et suudab. Nagu vanad alkemistid unistasid kivide kullaks muutmisest, nii unistavad praegu mitmedki teadlased sellest, kuidas keemia abiga mineraalainetest ja gaasidest toitaineid valmistada. Tõepoolest, kunstlikkude toiduainete valmistamine ei olegi enam unistuste asi, — praegune keemia tunneb suhkru-, rasvade, munavalgetaoliste ühenduste jne. sünteesi. Nii siis, teie, inimlapsed: tulevikus ei tarvitse teil enam põldu harida ja karja kasvatada, vaid teil tuleb toidu-

masin muretseada . . . Siis vast saabub maapäälne paradiis, siis vast langevad sotsiaalsed vastolud ja siis vast alles algab vaimlise kultuuri tõuseng! N e e d teadlased, kes sääraselt unistavad, unustavad aga üht, unustavad, et toitainete, orgaaniliste ainete süntees on suure jõukuluuga seotud, nii looduses kui ka keemikute laboratooriumides! Nad unustavad, et jõu jäädavuse seadus ei luba midagi ilma jõukuluta, ilma tööta sündida.

Kriips pääle unistustele.

Teadus on isegi uusi kohustusi kaasa toond, uut tööd loond. Sagedasti kõnelevad kooliõpilased, et vanal ajal oli seepoolest kergem elada, et siis ei tuntud veel logaritmitabeleid, keemilisi vormeleid, suurt kirjanikkudeperet ja nende teoseid, mis nüüd kõik tuleb teada pääst. Ei olnud inimesi, kes oleks su üle pahandand, kui sul sellest või teisest „ismist“ taipu ei olnud. Ja palju teisi asju.

Oh, Aadam, sinu eksitus . . .

Kuid, üks vanasõna ütleb: ei ole pahet ilma häata. Ja täiel määral maksab see siin, töö küsimuses. Tööle võlgnevad töö üle kaebajad oma olemasolu! Töö ja visa võitluse sunnil on inimkunna kõrgem kehaline ja vaimline arenemine üldse faktiks saand.

Kus on töö ja tegevus, sääl on kehaline arenemine, kus see puudub, sääl al-

gab kehaline kidunemine ja nõrkus. Kus on töö ja tegevus, sääl näeme tervist, kus see puudub, sääl leidub baktereid, kel ju eluks on samasugune õigus kui meil, ja need asuvad rakuriigi alusmüüride õõnestamisele. Ja inimkond on äranägemisele jõudnud, et sel juhusel, kui kehaline töö ära jääb, ehk sel juhusel, kui see ühekülgseks muutub, tuleb sellele aseainet leida, — kehalise töö tarvilikkuses peituvad spordi algeod.

Kehaline töö on terve kehalise elu alus!

Kuid ka terve vaimlise olemise, vaimlise hääkäigu põhimõtteks on töö, nii kehaline kui ka vaimline.

Võtke inimeselt töö, heitke ta tegevusetusse, ja ta räägib teile, kui õnnetuks ta on saand. Iga inimene, kes ei oska või ei püsi töö juures olla, tunneb igavust ja kõneleb teile omast elutüdimusest ja õnnekehvusest. Püsiv töö on kindlaks abinõuks õnnelikuks saada, õnnelik olla. Töö vaimustuses võib inimene isegi kõik muu unustada. Archimedes, olles ühe geomeetrilise probleemi lahendamisel liivasse joonistatud vigurite abil, hüüab ta piilupaika tungivale vaenlase sõdurille: „Ära mu vigureid puutu!“ Lavoisier,¹⁾ keda prantsuse revolutsionärid surma mõistsid, palub omale aega mõnesuguste tähtsate katsete lõpetamiseks. Tööd võib pidada kõige tähtsamaks õnneallikaks, sest see ei kuiva, ei vähene, nii nagu võib juhtuda rikkusega, „kõrge seisusega“ ja paljude teiste säärase eelõigustega.

Kui see kõik on nii, miks siis ometi tööd põlatakse? Miks nähakse töös vannet?

Vastolu tuleb sellest, et mitte igakord ei ole ja ei saa tööline olla antud töö juures kogu oma tahtmisega ja vaimlise

¹⁾ loe — Lavuasjee.

osavõtmisega. Oma soovide ja mõtete mahutamine töösse on aga kõige tähtsamaks õnnelikuks tegeva töö eeltingimuseks. Ainult loova töö juures võib õnnelik olla! Küsige järele, kes on töötades õnnelikum: tisler, kes oma enese töökojas töötab, ise loob, ise otsustab, või pautööline, kes vabrikus alalõpmata hõõveldab ja saeb ühte ja sedasama? Esimene! Kes on töötundidel õnnelikum: kirjanik, kes loob, või mingisugune kirjutaja, kes päevad läbi tuhnib elutute paberite seas? Esimene! Ja nii igalpool. Masinakultuur on nii mõnegi inimese õnne vähendamiseks kaasa aitanud. Seega ei ole aga siiski öeldud, et tuleb masinakultuuri vastu olla. Ei, aga korraldada on seda vaja, nii et ka siin inimene saaks olla enam ise tegev, mõtleja, algataja ja vastutaja. Loomise vabadus on suurim vabadus, ja see tuleb tagasi võita.

Tähtis on kõik öeldu eriti ka noortele. Peaaegu igaüks on loodud valitsejaks, kuningaks, ja see kuningriik, mida ta kunagi valitseb, on ta töö põld. Siin on ta seaduseandja, tahtja looja. Siin leiab ta õnne. Kuid inimesed ei ole ühesugused, nad erinevad sagedasti nagu tuli ja vesi. Ei ole seepärast ka ükskõik, mis sugustele tööaladelle keegi satub. Igal ühel tuleb kaaluda, kas see on ka ta huvidega ja võimetega kooskõlas, tuleb sagedasti kuulama jääda neid sisemisi häáli, mis meile õigest või valest valikust kõnelevad. On inimene sattund võõrale alale, alale, kus ta ei suuda peremees, looja olla, ehk on ta sattund koguni võõra meelevaldalla all olevasse riiki, siis on ta õnnetuse ohver. On aga igaüks oma õige kuningriigi leidnud, siis — kogu energia selle võitmisele, ja vast siis alles selgub igale ühele, et töö on suurim õnneallikas, et töö ja elutervis on tõesti — lahutamatud!

Dr. A. AUDOVA.

ÄRA PILLA ENERGIAT, VAID KASUTA SEDA.

Igaüks tahab elada, ja võimalikult korralikult ning kaua elada. Millised aga on eluks tähtsamad olukorrad, tingimused, sellest mõteldakse harilikult liig vähe. Püüdke alljärgnevaid lühikesi ridu tähelepanelikult

lugeda ja järele mõtelda, siis selgub suurel määral küsimus, mis peame tegema, et igaüks võiks korralikult elada.

Elutegevusel toimub alaline energia muundumine. Töös kulub energia. Lihase

kokkutõmbumisel tekib soojusenergia ja elektrienergia. Inimese keha temperatuur on püsiv, ligi 37^oC, seega märksa kõrgem harilikust ümbritseva õhu temperatuurist. Nagu igast soojast kehast, nii lahku ka inimesest alaliselt soojusenergiat. Ergukava ja näärmete tegevusel tekib elektrienergia. Igasugusel muulgi tegevusel kulub energia. Ent inimorganism ei saa energiat, nagu näiteks soojust, mitte millestki luua, vaid annab seda mujalt, nimelt toiduainetest. Toiduaineis peituv energia kuulubki elektrienergia, soojusenergia ja liikumise tekitamiseks. Ilma energiate vältava juurevooluta ei ole elu võimalik. Toiduaineis peituv energia on inimese elu allikaks, elu võimaldajaks.

Energia on veel tingimata tarvilik kõik-suguste masinate liikumise panemiseks. Kivisões, puis ja bensiinis peituv energia paneb masinad töötama inimeste tarvis. Eluruumide kütteks tarvitame puis või turvas peituvat soojusenergiat. Eluruumide valgustamiseks tarvitame petrooleumi või elektrienergiat. Nii siis, energia on tarvilik tööjõuks (vedurite, laevade j. t. masinate tegevuseks), soendamiseks ja valgustuseks.

Kõik eluks vajaliku energia saame päikeselt, mille kiired soendavad ja valgustavad maakeri. Taimed kasvavad valgusenergia varal ja valmistavad toiduaineid, nagu suhkrut, tärklisi, õlised ja valke.¹⁾ Neist toiduaineist vabaneb inimese organismis päikese energia, muutudes soojuseks ning tööks. Päikese energia on elu algallikas. Taimede (näit. puu) põlemisel vabaneb päikeselt saadud valgus- ja soojusenergia. Kivisões ja turbas peitub päikese energia. Tuul, vihm, jõed, veevoolused tekivad päikese energia elustusel. Inimene võib aga ka tuule ja jõgede jõudu enese kasuks tööle panna.

Energia on kallis vara, sest selle kulul elame ja selle varal võime elu elamisväärtiliseks ja kauniks teha. Seejuures tuleb aga ikka silmas pidada, et energiat ei või pillata, vaid seda tuleb kasutada olemasolu õilistamiseks ja elu kaunistamiseks. Nüüd aga pillatakse veel energiat väga palju. Sõjas raisatakse hiiglahulk tööjõudu ja lõhkeainete energiat inimeste hävitamise otstarbel. Väga palju kaotatakse energiat

alkoholi joomisega. Alkoholi tarvitatud toiduainete (kartulite, otrade jne.) energia on kadunud, kui alkoholi joomiseks pruugitakse. Viina, veini ja õlle valmistamistöö, vedu, müütmistegevus — kõik see on energia pillamine. Tubaka kasvatustöö, vedu ja tarvitamine, see on asjatu ja kahjulik töö. Ostetakse toredusasju või süüakse ülearu rikkalikult, siis on seegi energia raiskamine. Ning igaüks võib märgata, et tehakse väga palju kasutat ja isegi kahjulikku tööd (alkohol, tubak jne.) ja kulutatakse mitmesuguseid aineid ilma vajaduseta.

Energia pillamine on kindlasti üheks põhjuseks, miks nii paljud inimesed peavad elama vaesuses ja viletsuses. Puudulik toit, väike ja halb korter, mis röövib tervise ja halvab perekundade eluõnne, kõik tuleb sellest, et energiat raisatakse. Juhitakse aga tööjõud ja kapital, mis nüüd kulub alkoholi, tubaka, sõdade ja toreduse pääle, kasulikule tegevusele, siis võib põllult palju rohkem saaki lõigata kui nüüd, siis võib põldu ja aeda tarviduse korral kunstlikult niisutada, võib ehitada kaunid ja korralikud elumajad ja võib külluses saada korralikku toitu. Siis võib igaüks vaimliselt kõrgemale areneda ja nautida kõrgemaid vaimlisi mõnuseid, luges väärtsuslikke töid jne.

Et kõik võiksid inimväärtiselt elada, sellepärast ärge pillake energiat, vaid kasutage seda otstarbekohaselt. Igaüks võib ses suunas nii mõndagi teha. Kõigepäält tuleb täiesti keelduda joomisest, suitsetamisest ja tühistest asjadest tarvitamisest, tuleb keelduda alaväärtsusliku ja eriti sopakirjanduse lugemisest. Tuleb töötada. Selle juures luuakse uusi väärtusi ja karastatakse ihthlasi ka keha. Selle asemel, et suvel laiselda ja igavust tunda, võiksid kõik õpilased vähemalt mõningasegi osa ajast pühendada kasulikule, kas või ühiskundlikule tööle. Töö tähtsuse hindamine ja töö austamine peaks „lihasse ja luusse“ kasvama. Töö võimaldab elu ja rikastab elu. Töö on auks. Ja iseäranis austamisväärtiline on see, kes oma energiat, tööjõudu kasulikult tarvitab. Tööjõu pillamine on sellevastu laidetav.

Samuti ei pea ka vaimlist energiat ehk tööjõudu pillama, vaid vaimline energia peab olema sihitud vaimlisele arengule. Vaimlisi võimeid on tarvis arendada, tarvis on ko-

¹⁾ valg — munavalge.

guda teadmisi ja teritada mõtlemist, valmistada edukaks ja viljakaks eluks. Sopakirjanduse, kõmukirjanduse ja väheväärtuslike romaanikeste lugemine on vaimlise energia pillamine. Õnnemängudest osavõtmine on mõttetu tegevus. Mäng on õigustatud üksnes siis, kui see on kasulikuks vahelduseks ehk puhkuseks kehalise või vaimlise tegevuse järele ja kui ta vastab tervishoiu nõudeile. Kirgedelle andumine ja mõtteis nendega teotsemine on ka vaimlise energia kuritarvitamine. Sest ka vaimline energia on ühiskundlik varandus. Tublid töötajad vaimlisel alal rikastavad ühiskonna elu ja loovad uusi eluvõimalusi. Mis oleks riik ilma tublide ministriteta, juhtivate ametnikudeta, õpetajateta, teadlasteta jne.?! Et aga vaimliselt kõrgele jõuda, selleks on päälle teatava ande veel tingimata tarvilik teha rohkesti vaimlist tööd, kasutades oma jõudu võimalikult otstarbekohaselt. Kogu vaimline energia tuleb juhtida teadustesse süvenemisele ja kõigi aegade suurvaimude tööde lugemisele, mis vaimu enim arendavad ja silmaringi laiendavad. Ühtlasi tuleb ise mõelda. Üksnes siis kujuneb sügav vaim, mis suudab vaimuvallas uusi radasid rajada. Inimkond on üksnes sel teel arenend, et ikka on leidnud isikuid, kes on leiutusi¹⁾ teinud ja ühiskundlikku elu korraldand ning juhtind.

¹⁾ leiutus — ülesleidus.

Põllutöö ja tööstuse viljakus on palju kasvand ja võib veel palju kasvada, kui sääl juhitaakse tegevust alaliselt täienevate teaduslike nõuete kohaselt. Ühiskundlik elu on kõrgele astmele tõusnud, täienend, ent ta võib veel palju kõrgemale tõusta. Igal pool vajatakse osavaid tööjõude. Ning need, kes on loond, kes on elu rikastand, on austatud isikud. Neist loome ajaloo veergudel, neist kuuleme koolides ja kõnedes.

Energia pillamisega aga tehakse elu pahaks. Energia pillaja riisub sagedasti teiselt elamisvõimalusi. Seepärast on energia raiskamine kuritegevus kaaskodanikkude ja järelsoo vastu. Igaüks, kes oma energia juhib kasulike tegevusele, olgu valitsemisele, õpetamisele, uurimisele, põllutöö või tööstuse kõrgemale järjele tõstmisele, kasutab energiat otstarbekohaselt ja on seega tarvilik ja kasulik ühiskonna, kodumaa ja inimkonna liige. Igaüks, kes oma energia juhib kasulikele alale, elu kaunistamisele ja rikastamisele, võib oma tegevusele vaadata sügava rahuldusega, kuna pillaja hing ei leia millestki rahu. Seepärast tuleb igaühel juhtnööriks pidada kuulsat teadlast Wilh. Ostwaldi energeetilist imperatiivi, mis lausub: „Ära pilla energiat, vaid kasuta seda.“

MIHKEL NÜKK.

MIS TEAKS JUTUSTADA KÜLAKÖRTSI-ESINE LASILAPUU.

Järg.

Nõnda möllas viinakatk ühes kaaslaste — varguse, viletsuse ja surmaga eestlaste seas kuni vene keisri Aleksander III valitsuse lõpuni, kus esimesed tärkand karskusseltsid nõudsid kõrtside sulgumist. Ent asemelle astusid uued kõrtsid, mis samasugused olid kui eelmisedki, ainult nimi „monopool“ oli uus. Sünniti, elati ja uputi jälle samuti viina nagu varemgi, unusteti kõlblus ning inimsus. — Monopoolide ja õllepoode tegevuse lõpetas suur maailma sõda. Siis olid joomarid kuival, katsuti ajada ise puskarit, kuid, et ajajaid valjult karisteti, kadus seegi osaliselt. Siis sain minagi puhkust, uinudes rahuli-

kult, parandades omi haavu, ainult harva segas mind veel mõni üksik teekäija, kes tuli kõrtsikaevule hobust jootma. On toonud palju kahju see suur verepulg, ent üks kasu oli temast siiski, nimelt aitas ta kaasamõjuda karskusseltside tekkimisele ja seega rahva kainenemisele. Kui lõppes maailmasõda, kerkisid uuesti kõrtsid esile, ent nüüd juba „restoraanide“ ja „öömajade“ nime all. Algas jälle joomine, priiskamine ja trallimine, mille tagajärg — kurva nõksu tegi lasilapuu hobuste poole. „Sa imestasid kuidas naabri, Loigu Jüri noor kimmel, kes paari aasta eest nagu osi oli, nüüd aga kahele vareselle toiduks

vähe, ühele palju, ning arvasid, et see meireide pärast on, kuid ei, — süüdlane on kõrts, mis siia jälle valla loal asuteti. Lugu ise on järgmine, mille ma samalt kimlilt kuulsin, kes nüüd juba teist päeva siin nälgib, kuulatades klaaside ja pudelite klirinat ning ronkade kraaksumist, kes parvedena ta ümber lendavad, oodates maitsevaid saaki.

Vana Mätiku peremees Jaan oli tark ja jõukas taluomanik. Ja ilus talu oli tal, nagu mõis seisis see uhkelt keset loka-vaid viljapõlde ning jõekaldal kasvas alati ilus, paks aasahein, milline niites vallina kaare löi. Ühes haiglase naise Mariga kasvatas ja koolitas oma kolme poega, kes ka kõik „linnakooli“ hariduse said, nagu Jaan ise nimetas. Tuli Eesti vabadussõda, ka Mätiku vanem poeg Jüri läks kadettide kooli ja, lõpetades selle, sai ta ohvitseeriks. Karske poiss sattus sõprade mõju alla, hakkas nende eeskujul napsutama ja pummeldama, ent pidas siiski veel parajust. Ka selle pani ta viina arvele, et ta vahvuse eest sõja lõpul vabadusristi kavaleeriks sai. Seega oli viin Jüri meelest ainult kasulik ergutusvahend, aga mitte kahjulik mürk, mis organismi kihvtitab ja kuritegevust sünnitab, nagu karsklased seletavad. Ning Jüri purjutas, tehes siiski veel tööd. Tammiku mõisa planeerimisel sai temagi rammusa mustmullaga normitalu kena kasetukaga kaetud mäekülje alla. Jüri asus kodukolde asutamisele, võttis riigilt laenu, sai ka isalt oma osa ning aasta pärast seisis kena talu mäerinnakul ojakese kaldal, millepärast talu ka Loiguks hüüdma hakatigi. Siis juhtus, et vald oli väga halvas majanduslikes seisukorras. Et tollest kitsikusest pääseda, andsid vallaisad loa endise kõrtsi ruumesse restoraani avada. Algas kõrtsis jälle elu, tulid kokku sulid, hulgused ja joomarid, ühed — et ajada oma musta äri, teised, — et kustutada oma kustumatut janu. Ent minu kere ümber mässiti jälle ohelikud, et hoiaksin nende kurnatuid hobuseid, kuni nad oma rahapennid taskusoppidest välja, kõrtsimehe suurekohulisse punga puistavad, et aga saada viina, seda kallist elutilka! Ja kõrtsmik hõõrus mõlema käega oma suurt lossivajund kõhtu ja rõõmustas. Ka Jüri käis kõrtsis, algul leidis enese nagu kogemata

säält, kuid pärastpoole sai igapäevseks küllaliseks, jõi, suitsetas, oli siis päris purjus, heitis selili nimesid täis-lõigatud kõrtsipingile ja sülgas lakke, trallis ja priiskas kuni uinus, vahest päevaks, paariks. Jõi Jüri nõnda maha riigilaenu ja isalt saadud varanduse, jättis omale veel isa kingitud kimli. Et omi võlgu tasuda, müüs maha talu eesõiguse, ise kolis kusagile rabaser-vale sauna. Küll noomis teda isa, palus ema, seletasid vennad talle viina kahjulikkusest. Kuid Jüri oli haarand kurikaval alkoholi oma küünte vahele ja hoidis teda kõvasti kinni. Jüri lihtsalt elas kõrtsis: jõi ja magas, magas ja jõi sääli kuni kõrtsmik ta vankrile tõstis, hobuse lahti päästis ning selle siis koduteele juhtis. Kimmel ronis, seisatas vahel pisut ning nosis kraavikaldalt võidund ja pleekind kulu, et jõuaks koju kanda oma mõistusetu pemehe. Nõnda oli see hobusekronu tihti seda teed käind ja võib olla oleks kauagi käinud kui mitte saatus omal algatusel poleks asja lõpetand.

Oli Jüri maha jõond viimse penni, isegi kimli, kes tal ainukeseks varaks oli olaud, ent ikka piinas teda janu, kuid kust juua saada — raha oli viimse veeringini otsas. „Viina, viina!“ karjus ta kõrtsimehele, ent see pööris talle selja, öeldes: „Pole sul ju näljasel raha, ega's ma kõiki hulguseid või omal kulul joota!“ „Sõbrad, andke viina, muidu põlen, põlen sööks! Andke, pool kortentki, sõrmkübara täiski!“ Ent kõrtsisõber pole enam topsivend kui seltsimehel raha otsas, ei tunnegi enam niisugust, ütleb: „pole kunagi sind näind.“ Sala, varjuna libises Jüri toast välja, tundis sees põletust, oli nii kuum. Tuikudes jooksis ta kraavi kaldale, ahmis ahnelt värsket õhku, kumardas kraavi ja jõi aplalt sopast vett. Istus upakille kraavi, oksendas, süda pööratas hirmsasti. „Ei! viina, viina tahan ma — ainult viina!“ karjus ja jooksis uuesti kõrtsi poole. „Aga mul pole ju raha, oleks nüüd mõni markki, et saaks nuusutadagi seda kristall-vedelikku, ainult korragi nina pudeli kaela pista ja vedada kopsud täis seda mesimagust lõhna. Aga siin on ju mõni päris ilus hobune, näe Kusta hobugi kah . . .“ Mees võitles oma sisetundega, päälegi teadis ta, et nüüdsel ajal taba-

takse iga hobusevaras, aga las' tabavad, las' pistavad putkasse — üks lonks, kui aga selle tasuks ühe lonksugi viina saaks!“ Hiilides astus ta hobuse juure, päästis valla oheliku ning mürinal sõitis ta Kusta hobusega kõrtsiõuest välja, vastu vangi raudadelle, teades, saab tasuks suutäie viina. „Harilik saatust“ lausus külarahvas kui Jüri raudus, vahtide vahel kinni viidi ja siis oli jälle kõik vaikne nagu poleks seda inim-

hinge siin pärastuure taevakatla all olnudki.“

Ärkasin unistusest. Tundsin õudu, rõskelt kleepisid riided mu keha küljes. Lõdisesin, ent ronisin jälle porist ülevalatulle maanteele. Vaatasin veel korra tagasi, needsin eneses kõrtsi ja valda, kes oli kõrtsi avamiseks loa annud. Vandusin omas südames mitte eladeski seda hirmust mürki suhu võtta, sest maitseid seda korra, tahaksid tuhatkorda maitseada.

DR. A. A.

VÄIKE TEGU.

Paremusele jõutakse kui mõtteile ja veendumusile järgnevad teod. — Tervisele on kasuks käia suvel sooja ajaga paljajalu ja võimalikult kergelt riides. Raskeis riideis ja jalanõudes higistamine peab aset andma mõnusalale lahedusele ja osalt ka ettevaatlikule ning mõõdukale keha-

karastamisele. Paljajalu ja kergete riietega käimine on päale muu veel kasulik energia (töö) säästmise mõttes. Jätkugu julgust kasuliku teostamiseks, julgust edvistavalle kombele vastu astumiseks, eriti maal ja alevites viibides. Väikseist tegudest moodustuvad suured kogusummad!

F. LEINBOCK.

MIDA EESTI RAHVA MUUSEUMIS HUVITAVAT NÄHA.

Igal kevadel, kui me ülikoolilinn täitub uudishimulikest õpereislastest, võime näha elurõõmsaid rändajate salku rühkivat linnast Raadimõisa poole. Need kõik ruttavad vaatama nüüd juba kolmat aastat Raadil asetsevat *E e s t i R a h v a M u u s e u m i*. Et loodetavasti ka sel kevadel uued tuhanded noortsugu seda me ainelise rahvakultuuri hoiupaika külastavad, lubatagu siin esitada mõned sissejuhatavad read.

Eesti ainelise kultuuri, eriti rahvakunsti toodete korjamine algas vähesel viisil juba XIX sajangu I poolel, nimelt Õpet. Eesti Seltsis, millele hiljem seltsisid mõned teisedik ühingud; kuid tagajärjed olid võrdlemisi väikesed, kuna tööl olid ainult üksikud. Pinda laiemalle ainelise vanavara korjamisele valmistas just *s õ n a l i s e* vanavara, s. o. rahvalaulude, muinasjuttude, vanasõnade, mõistatuste jne. korjamine, mis läind aastasaja lõpupoolel suurejooneliselt läbi viidi. See oli Dr. *J a k o b H u r t* (1839—1906), kes eestlaste põlise vaimuvara kogumise omaks elutööks võttis ja hiilgavalt teostas. Ise sellele tööle kõige hingega andund, oskas ta ka kaastöölisi

kõigis kodumaa nurkades vaimustada ja korjamistööle rakendada, nagu seda on tänini jätkand *Hurt* vääriline noorem kaastöölise prof. *M. J. Eisen*, praegune *E. R. M-i* esimees. Nii tekkisid need üli-suured rahvaluule kogud, millel on võrratu tähtsus Eesti mineviku valgustamisel.

Rahvaelu välist külge ja elutingimusi valgustava ainelise vanavara, nagu rahvariiete, käsitööde, ehete, tööriistade jne. korjamise tähtsust ei oldud silmist lastud, nagu näitavad üksikud üritused. Selle korjamine nõudis aga suuremat ainelist alust: ruume, sisseseadet, eriteadlasi jne., mis veel puudusid. Mõte oli ometigi küps. Ja kui 1906 a. „vanavara kuningas“ *Hurt* suri, tekkis kohe mõte tema elutöö jäädvustamiseks asutada muuseum, kuhu koonduksid nii *Hurt* sõnalise vanavara kui ka tulevased ainelise vanavara kogud. 1908. a. kinnititigi praeguse Eesti Rahva Muuseumi põhikiri. Leiti vastavad ruumid ning koondeti neisse kõik senised etnograafilised (rahvateaduslikud) kogud ja alati ka uute korjamist. Pilt Eesti mõõdund aastasadade kultuurist pidi saama täieline ja rikkalik,

see pidi näitama, et väikesel rõhutatud rahval on midagi oma ja ilusat, mis teda õigustaks edesi elama ka tulevikus. See mõte leidis kogu rahvas vaimustatud poolehoidu, eriti muidugi ka noorsoos. Sadadena ruttasid üliõpilased, kunstnikud, kooliõpetajad iga suvi rahva sekka korjamistööle. Kohalikud tegelased aitasid kaasa. Ja mõne aastaga oli koos paarikümne tuhande numbriline kogu, mis suuremalt osalt kingitustena olid omandatud. Ent ka kulud pidi kaetama ainult vabatahtlikest annetustest, mis muuseumi korraldamise tegi väga raskeks. Eriti koormavana tundus ka ruumide kitsus.

Alles Eesti iseseisvuse tuleku järele hakkas E. R. M. valitsuselt rahalisi toetusi saama. Vabariigi valitsuse kaasabil lahenes ka ruumide küsimus ja 1922. a. kolis muuseum senisest viitast üürikorterist Raadimõisa lossi, kus leidis oma kogudelle väärilise varjupaiga.

Linna poolt tulijalle paistab praegune muuseumi hoone juba eemalt pargist silma: suur valge loss, rohelisest ümbritsetud, kõrgel, astmetena laskuval järvekaldal. See on vägev ehitus uusklassitsistlikus stiilis, ringitud itaalia aiakunsti nõuete kohaselt korraldetud ilupuiega, peenardega ja kõnniteedega. Hoone sisaldab umb. 100 ruumi, millest praegu ainult pooled muuseumi tarvitada.

Sisse astudes juhatakse meid kõigepeält rahvateadusliku osakunda. See osakund, mis muuseumis kõige olulisem, on praegu ajutiselt ainult neljas ruumis, pakub aga nüüdki palju huvitavat. Esimeses toas on väljapandud puutööde kogu: söögi- ja jooginõud, piimatähtsust, köögiriistad, toht- ja juurtööd jne. Ka mõned söögilauad, järjed, uhmid j. m. suuremad riistad. Pea kõik need asjad on väga lihtsad, puust lõigatud või treitud, värvimata. Siin peegeldub kõige selgemini vaesuses eland orjarahva kultuur, orjarahva, kes asus pimedas suitsutares, sõi omatehtud puuliuast kehva leent ja hammustas juure haganaleiba, millest tunnistust annavad seinal seisvad havana tambilasnad. Polnud võimalust mõelda asjade ilustamise

päale, kui puudus vajalisimigi. Erandi dustavad siin ometigi koduõlle kannud kaljakapad, mida tarviteti pidulikuma juhustel. Need on hoolikalt nikerdetu käepidemetega, mida tihti ehivad hobuse pääkujud, külgedel rauaga sissepoletatud kirjad, teised jälle on erivärvi puust: lapillised, küünilised jne. Ka punumistõis leidub paar muustritega korvi.

Selle lihtsa, meeste käsitöid sisaldava toa kõrval särab järgmine, naistekäsitööde tuba täies värvirikkus. Siin

Dr. Jakob Hurt.

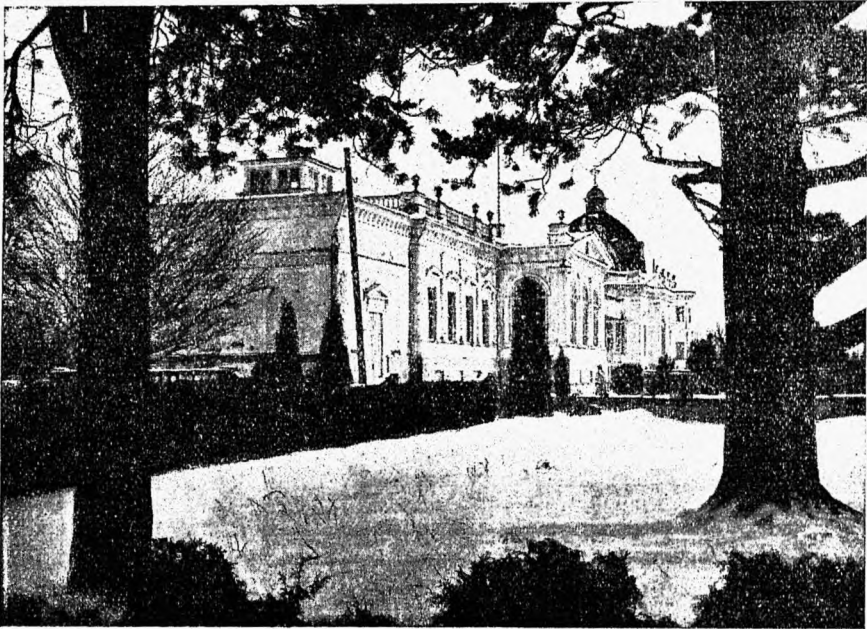
näeme setu naiste linikuid peene tikandiga, siis võid mitmevärviliste kirjadega, mis ristitud looma- ja taimeriihist võetud nimedega. Edesi — kindad, kus silmatorkavad Mustjala narmastega pulmakindad, siis sukad, küll viklitega, küll kirjadega, mõned üllilaiade säärttega, nagu nõudis tolaegne mood. Lõpuks tanud: rikkaliku lillekirjaga Põhja-Eestist, lihtsamad lõunapoolt ja väga mitmekesise kujuga Saarte omad.

Järgmises toas on läind aastasaja rahvariideid, eriti Setumaalt ja Saartelt, kus neid osalt tänini kantakse. Eriti torkab

silma Muhu naiste ülikond oma rõõmsate värvidega, siis rida Saaremaa kihelkundi, kust jälle välja paistab Mustjala naine oma krinoliinilaadi seelikuga ja kolmenurgelise raamtanuga. Setu naistest on üks kaugele minevikku ulatavat moodi „räpikus“, teine rikkaliku hõbekeede hulgaga, mille keskel ülisuur sõlg, nagu neid kantakse praegugi. Siis veel mõned ülikonnad Hiiumaalt, Kih-nust ja Lõuna-Eestist ning valik P.-Eesti käikseid ja pottmütse.

Viimases ruumis on nähtaval naiste käsitööriistad: vokid, koonlaluad, kurikad,

seintega, millele maalitud peened ilustused, siis renessanss-tuba, mis sisaldab koopiaid Itaalia raidkunstist, nende hulgas suurmeisterite Donatello (1386—1466) ja Michelan-gelo (1475—1564) omi. Edesi tuleb suur saal, täidetud antiikaegse kreeka kunsti toodetega. Siin on umb. poolsada gips-koopiat vana klassilise raidkunstist töist 500 a. e. Kr. alates, mis annab ette-kujutuse selle kunsti omapärasest lihtsu-sest, vormipuhutusest ja ilust. Järgmises punaste Pompei-stiili marmorseintega, saa-lis, on portsellaanikogu mitmesuguste

Eesti Rahva Muuseum.

võömõõgad, paljud neist meeste poolt hooli-kalt ilustatud. Ühes ruumi otsas seisab vanaaegne villavakkumise rüst „semme-puu“, teises vanad kangateljed pooleli-koetud seelikuriidega. Edesi järgnevad veimevakad, karbid, rangipuud ja sadulad, kõik rikkalikult kirjatud. Ei puudu ka muusikariistad parmupillist torupillini.

Siirdudes kunstisakunda, ülla-tab meid kõigepäält end. raamatukogu-saal, suur templisarnane kupliga ruum, üleni tammepuust seintega. Siin asetsevad mõned marmorkujud ja maalid 19. aasta-sajast. Järgneb orn rococo-tuba peegel-

vaasidega, taldrekutega, tassidega jne., mis on Hiina, Hollandi, Saksa j. t. maade töid. Seinte ääres klaasvitrinides on näi-teid graafilisest kunstist.

Edesi jõuame maalide galleriisse laest langeva valgusega, kuhu asetatud umbes 40 maali. Osalt koopiaid, osalt algupäran-deid 16. ja 17. sajangu Hollandi, Itaalia, Saksa ja Prantsuse meistritelt. 19. sa-jangu Balti ja Eesti kunstnike maalid on paigutatud eraldi viimasesse n. n. Balti tuppa. Siin on eestkätt kogu Tartu saksa kunstnike nagu A. M. Hageni, Julie Hagen-Schwarzi

j. t. töid. Vanemalt Eesti kunstnikelt leiduvad siin mõned tööd akadeemik J. Köhler-Viljandilt, T. Grenzstein'ilt ja Hans Laipmann'ilt.

Sellega oleksime lõpetand ringkäigu ja võiksime minna välja nautima ilusat väljavaadet järvele ning parki.

Muuseumi keldrid ja panipaigad sisaldavad küll veel kümmekord enam näiteid me rahvakunstist ja tööriistadest, kui neid praegu välja on pandud. Kuid vahest alles tuleval aastal avaneb võimalus neid ka külalistele vaatamiseks esile tuua. Su-

muti asuvad linnas erimajas eelmainitud sõnalise vanavara kogud ja rikkalik arhiiv- raamatukogu kodumaasse puutuva kirjan- dusega.

Loodetavasti suudavad aga praegusedgi väljapanekud anda aimu me esivanemate tööoskusest ja ilumõistest, nende väsimatust püüust täielikuma ja kaunima poole ka kehvades oludes. See äratagu meis noorteski kohusetunnet ja vaimustust tegut- seda samas sihis nüüdsete lahedamate või- maluste kohaselt.

PROF. M. J. EISEN.

NOORSOO IHADE ARENEMINE.

ie päevil kaeva- takse mõnegi korra noorsoo ihade, ideaalide, puudu- mise üle. Teiselt poolt väidetakse, et noorsugu väär- ihasid taga nõud- vat. Mineval aas- tasajal, ärkamiseajal, avaldand noorsugu hoopis teise pildi, omades tõsiseid rah- vuslikeks ideaale, läbi elades romantikat.

Tõsi on, õigete ihade kõrval on roh- kesti vääre tekkind, aga ei või milgi kom- bel väita, nagu oleks meie noorsugu õiged ihad hoopis unustand. Õppiv noorsugu hoolitseb nüüd niisama teadmiste oman- damise eest, nagu ärkamiseajal, harrastab rohkem kirjandust kui isade päevil, mil kõlbulikkude lugemisvara hoopis vähe leidis.

Juure on tulnd sport, skoutism, mis hul- kade ihaks saand. Noorsugu paneb rõhku keha karastamisele, teine osa harjutab li- gimese aitamises Punase Risti lipu all, lipukirjaks tehes: „Ma aitan!“

Kuidagi ei tohi väita, nagu elaks prae- guse põlve noorsugu ilma ihadeta, ilma ideaalideta. Vahe on siiski tänase noor- pere ja mineva-aastasaja noorte ihade are- nemise vahel. Läind aastasaja noorsugu oli nii õelda käsist, jalust seotud; sada takistust astusid talle ihade saavutamise teel ette, aga noorsugu ei põrgand nende eest tagasi. V a i m u s t u s h ä ä s a j a e d e n -

damiseks jagas talle jõudu takistusi võita. V a i m u s t u s teeb nõrga tugevaks, kehva rikkaks, väikese suureks. V a i m u s t u s ei hooli vaevast ega küsi palka. Surve all ägades, ahtates oludes tegutsedes, hing täis ihastusi, meel vaimustuslõkkel, pani läind aastasaja noorsugu käe igalpool adra külge, esines ikka esimeste ohverdajate hulgas isamaa altarile.

Ajad on muutund. Surve asemelle on vabaduse lipp lehvima pandud. V a b a d u s ja v a i m u s t u s peaksid käsikäes käima. Vabadus annab vaimustusele täie võimaluse arenemiseks, ihade teostamiseks, sihile jõudmiseks. Noorsugu tohib näi- data, mis ta jõud suudab korda saata, saab omi ihasid rahvale ja kodumaale tea- tavaks teha. On ju noorsugu isamaa loo- tus, temast peab võrsuma rahva tubli tu- levik.

Kodumaa kutsub. Kutsub nüüdki. Ei kutsu alati lipu alla, vaid kutsub muulgi viisil tööle, ülesehitavale tööle. Kodumaa kutsub kõiki poegi ja tütreid vaimlisele, rahvuslisele tööle, kutsub aineid koguma muistse aja pärandusest ja see on töö, mis ei käi me noortel üle jõu.

Õpetöö koolides lõpeb pea. Noort- sugu ootab ammu igatsetud puhkõaeg. Kui- das seda aega kõige kasulikumalt mööda saata? Ei magusas m i t t e m i d a g i t e g e m i s e s, nagu paraku sagedasti sünnib.

Suur tööala ootab noori. See on m e i e v a i m l i s e j a a i n e l i s e v a - n a v a r a k o r j a m i n e. Sellel alal on

noorsugu varem maal, vaimustuse sunnil, kiiduväärt tööd teinud oma kasu taga nõudmata. Kui me noorsoo kohta on ihade puudusest kõneldud, siis maksab selles suhtes just ette heita: korjamises valitseb noorsoo keskel leigus ja loidus. Olen asja noorsoole mõnelgi puhul südame pääle pannud, mullu Rakveres ja Valgas keskkooli õppuritega läbirääkimisi pidand, aga kõik on tagajärjeta jäänd. Kiitusega võin selles suhtes ainult Tallinna gümnaasiumi kasvandikku P. Bergi nimetada, kes rohkesti rahvamälestusi kirja pannud; pääle selle veel Kursi ja Käru koolide õppureid. Kõik muud noored ei ole asja kohta vaimustuse märke avaldand, neil puudub sellekohane iha.

Rahvamälestusi võib iga noor korjata, maal nimelt, linnast leidub neid vähe. Ärgu arvata, et küllalt juba rahvaluule aineid üles kirjutatud ega leidu enam midagi uut. Mida enam teiseid koos, seda kasulikum teaduselle. Seepärast julgesti tööle, küsimata ja hoolimata, kas teised seda ainet juba üle märkind ehk mitte!

Mida korjata? küsivad mõned. Vastus: igasugused rahvamälestusi, nagu: ennemuistseid jutte, rahvala, ebausku ja vanu pruuke, vanasõnu, mõistatusi, vanu laule, tähtpäevade pidamise kombeid, unenägede seletusi, pulmades, varude, surma ja matuste kirjeldusi, ajaloolisi sündmusi hilisemast ajast, ohverdamise viise, milgi viisil tähtsate kohtade nimetamist ja, võimalust mööda, nende kirjeldamist (näiteks, kus olid muiste kirikud, kabelid, kloostrid, maa-alused teed, lahin-

guplatsid, kalmud, tähtsad kivid, ohverdamise kohad, pelgupaigad, tähtsad allikad, varemed jne.) Ülepää kirjutetagu kõik üles, mis endise aja selgituseks kuidagi valgust annab.

Rahvaluule ainete korjamise kõrval peatagu ka ainelise vanavara korjamist meeles. Ainelist vanavara vajab Eesti Rahva Muuseum. Siingi ärgu küsitagu, kas maksab seda ehk teist asja koguda, oletades, et see ese Muuseumis juba enne leidub. Muuseumiski edendab just teisedite hulk ülevaadet. Muidu aga peab ütleva, et vanade esemete korjamine raskem on kui rahvamälestuste korjamine, sest esimeste omandamine on harilikult kuludega ühendatud. Siiski, tihti õnnestub vähemal maal, kas vanemate juurest ehk külakundsetelt, mõndagi asja hinnata saada. Nõuetagu eriti vanuramatuid taga; sajaaastaste ja vanemate raamatute pääle pannakse tihti vähe rõhku. Maal leidub veel mõnda asja, mida kergelt võib kaasa võtta ja Muuseumile edesi saata, kui korjaja asja omaniku südame võidab, näiteks: kindaid, paelu, võösid, tanusid jne.

Kas leidub veel eesti noorsoo hulgas esivanematele mälestusmärgi ehitajaid, kas eesti vanakulla väljakaevajaid? Või on hulk noorsugu tõesti materialismi orjaks sattund, nagu mitmed väidavad, pöörab silmi ainult väärideaalide poole, vaimustust tundmata õigetelle ihadelle? Loodan, et Eestis elab veel noorsugu, kes ustavaks jäänd idealismile, kes tõsiste ihade poole püüab.

Eks lähem tulevik anna arutust!

NOORSOOKIRJANDUSE ARVUSTUSI.

Jaak Järv. MEHISED MEHED. Äratuse sõnad mehise oleku kasvatamiseks. Hind 25 mk. Teiseks trükkiks redigeerind H. Rink. „Sõnavara“ kirjastus, Tartus, 1925.

On mälestusi, mille paistel süda soojeneb ja meel hellub, ja üks niisuguseid on järgmine. On tuuline, päikesepaistene õhtupoolik sügissuvel. Olen karjaga kõrgel künkal olaval kõrspõllul, kust avaneb kauge, avar vaade igasse külge. Kodunt olin leidnud raamatu, määrdund kaantega ja koltund lehtedega. See oli „Mehiste meeste“ esimene trükk. Kõndides loomade taga, hakkasin raamatut lugema. Mida kaugemale jõudsin, seda enam kiskus see mind kaasa. Mu pääs

hakkas midagi nagu keerlema ja tekkis imeilike, seni tundmatuid pilte ja unistusi. Tuul muutus nagu hoogsamaks ja kaugused hakkasid kõnelema võitudest, milleni jõudnud inimesed väsimata visa tööga. Tundsin sügavat tarvet saada nende sarnaseks; teha suuri tegusid, olla mehine ja hää imene. Ei saand tolkorral oma tegevusiha rahuldada muul teel, kui käsi laiutades vastu tormihoogu joosta ja selle takistuse võitmisest rõõmu tunda. Jäi tunne, et minagi ilmas midagi võin ja et minustki peab kindlasti midagi saama.

Lugesin siis poisikesena seda raamatut, lugesin ja unistasin, loetut ikka jälle korra-

tes, kuni mõned kohad isegi pähe jäid ja mõned kirjud musse nagu tulega põleteti. Nii näiteks Abraham Lincoln, see endine puuraiduja ja paadimees ning pärastine Ühisriikide president, ja veel mitmed teised. Hing hakkas igatsema ilusa, hää ja suure järele. Elu muutus avaramaks ja rõõmsamaks, kuigi ta välised piirid olid kitsad.

Kui nüüd ehk mõni küsiks mult, et kui suur ja mehine mees must siis õige on saand selle raamatu mõjul, siis vastaksin nõnda: Kui minus on natukenegi midagi hääd, mis mind on väärtuslikumaks inimeseks teind, siis on selle juuri kastnud just selle raamatu puhhas vaim.

Sisemisele suuruselle, sisemisele mehisele juhüb ta inimest. Laske tal endid selles õpetada, avage talle oma hing ja usaldage teda täielikult. Selle soovitusel julgen kindlasti anda oma lapsepõlve unustamatule sõbrale ja juhile.

Märkus: Kahjuks on võõrnimede õigekirjutuses tehtud mõningaid vigu. Nii on järjekindlalt kirjutatud Schakespeare, Waschington, Abram Lincoln jne. Muudugi peab olema Shakespeare, Washington, Abraham Lincoln jne.

E. Kubjas.

NOORSOO TÕÕMAILT.

NAABERMAILT.

Karskustöö Läti noorsoo keskel.

Karskustööle Läti noorsoo keskel on alles viimasel ajal algus pandud, pääasjalikult Soome, osalt ka Eesti eeskujul järele. Tuntud Soome lastekarskustöö hing proua Alli Trygg-Helenius-Seppälä käis 1922. a. Riias, pidas sääl mitu kõnet lastekarskustöö üle ja andis karskusproovitunde. 1923. a. suvel viibis Soomes proua Helenius-Seppälä juures õppimas Läti Alkoholivastase Seltsi praegune asjaajaja neiu Olga Reekstin, kes praegu ühtlasi Läti noorsoo karskusliikumise juhiks on.

Esimene lootusühingu Lätis asutas V. Ernits Riia Eesti algkoolis 1923. a. kevadel. Esimene lootusühing Läti koolides asutati 1. nov. 1923. a. Praegu on Läti Alkoholivastase Seltsi poolt asutatud lootus- ja noorsookarskusiühinguid 115, neist 15 keskkoolides ja 3 õpetajate institutuitides.

Pääle eelpool nimetatud organisatsioonide on veel olemas eriline Läti Noorsoo Karskusliit, 4 osakunna ja kokku umbes 200 liikmega. See on aga praegu vastolus Läti Alkoholivastase Seltsi tegevusega — kuivõrd põhjendatult, on kõrvaltvaatajal raske hinnata. Igatahes on loota, et need vastolud ajajooksul kaovad.

Samuti on 2 noorsookarskusosakunda ka Läti goodtemplaritel: üks Riias, teine Liibavis.

Pääle selle on veel karskusosakundi Läti Rahvuslikul Noorsooliidul ja Läti Noorsooliidul, kokku umbes 15. Kumbki neist on korraldand mõned loengud ja avaldand mõnesugust muudgi tegevust karskusosalal.

Ka Läti skoudid on täiskarsked ja tegutsavad teataval määral karskusosalal, kuigi seda palju takistavat asjaolu, et nende kõrgemaks juhiks on sattund isik, kes alkoholitartvitamise suhtes tuntud olevat.

Kõigil neil organisatsioonidel puudub aga seni igasugune side omavahel, ühine tööplaan, ühised sihid, ühine vaimustus. Ühis-

jõu loomiseks on aga tooresmaterjaali küllalt, ja seepärast algataski V. Ernits hiljuti peetud Läti Noorsooliidu aastakoosolekul mõtte: kutsuda kokku I Läti noorsoo karskuskongress ja asutada Läti Noorsoo Karskusliit, mis annaks suurt hoogu noorsoo karskustööle Lätis.

See mõte leiab vastukõla ka Läti Alkoholivastase Seltsi ringkundades, ja on loota, et lähemal ajal asutakse selle teostamisele.

* * *

Lätil puudub seni eriline noorsoo karskuskirjandus ja ajakirjad. Noorsoo karskusorganisatsioonide eeskujulikud töökavad on avaldetud üldises karskusajakirjas „Jauna Balls“ („Noor hää!“) ja karskuskalendris „Tautas Kalendars“ 1925. aastaks, omajagu ruumi annab karskusküsimusele ka üldine nädalleht „Pret Sauli“ („Päikese poole“).

* * *

Kuigi Läti noorsoo karskusliikumine veel organiseerimata, on temast siiski loota tulevikus tublit kaastöölist ja kaasvõitlejat Eesti Noorsoo Karskusliidule. Mõlemal neist on täita suured isamaalised kohustused, ja mõlemad neist töötavad meie liitriikide ühise parema tuleviku hääks.

V. E.

KODUMAALT.

Noorsoo Karskusliidu tegevusest.

Noorsoo Karskusliidu liikmeks on astund Alatskivi 6-kl. algkooli õpilaste ühing, Viljandi linna IV algkooli ja Kuikatsi Mõisa algkooli õpilaste karskusringid ja Pärnu Rääma noorte ühing „Noorus“. Seega on käesoleval ajal Liidu liigeteks juba 66 noorsoo organisatsiooni 5996 üksikliikmega.

Liidu kirjastamise edendamiseks on haridusministeerium toetund määrand 15.000 mk. ja selle välja maksnud „Kevadiku“ kirjastamise kulude katteks.

Liidu väljaandel ilmus neil päevil Jaak Järve raamat „Mehised mehed“ teises trü-

kis. See on üks vähestest alupärastest enesekasvatusekirjanduse toodetest, mis noorsoole kõigiti kohane.

Karskuspüha puhul kõigile keskkoolide õpilastele väljajagamiseks on Liit lasknud trükkida Dr. med. J. Vilmsi kirjutatud lende-lehe „Kas elureform või väljasuremine?“

Rahvusvahelise karskuskongressi ettevalmistavasse toimkunda on valitud Liidu edustajaks üliõp. A. Elango, tema asemikuks üliõp. H. Rink. Rahvusvahelise kongressiga ühel ajal otsustetakse korraldada eesti noorsoo IV karskuskongress, millest ka välja-maade noorsoo edustajad osa võtma palu-takse.

Õpilaste isetegevus Tartu Ühis - Kommertsgümnaasiumis.

Tartu Kommertsgümna. õpilaspere on üks paremini organiseeritud; kaugelt üle poole õpilastest on õpilaste ühingu liikmed. Õpil-asorganisatsioon töötab kooli juures mitu. Keskkohaks on õpilaste ühing viie ringiga. Pääle nende õpilaste kooperatiiv ja skoutide rühm.

Õpilaste ühingu tegevus seisab pääasjali-kult tema osakundade-ringide tegevuses. Ühing korraldab igal aastal suurema peo, millised seni kõik hästi korda läind. Ka annab ühing välja mimeografeeritud ajakirja (seni ilmud 7 numbert, kaheksas ilmub õpeaasta lõpul). Üldse korraldab suuremaid ettevõtteid, mis üksikutel ringidel üle jõe käiksid. Tal on raamatukogu üle 300 köi-tega, mis sisaldab noorsoo- ja ilukirjandust. Ühing kuulub Eesti Koolinoorsoo Keskliitu ja võttis VI Koolinoorsoo kongressist 11 esitaja kaudu osa.

Ühingu osakundadest on kõige aktiivsem karskusring. Korraldab järjekindlalt igal nädalal referaatkoosoleku; tihti on udupildi-ja kinoõhtud. Ka töötab ringi juures vahet-pidamata 2—4 õpingit. Õpingid (pääle ühe) valmistavad liikmeid karskuseksami-tele. Nimetatud ringist on seni eksami soo-ritand keskastmes 29 ja alamastmes 55 lii-get. Eel on suurem eksam keskastmes. Möödunud õpeaastal korraldas ring ka selts-kundliste mängude kursuse hra Adamtau juhatusel, millest osavõtt elav oli. Ka võttis ring osa allkirjade kogumisest Riigikogu ju-hatusele alkoholi müügi piiramiseseaduse as-jus, kogudes üle 1000 allkirja. Tihti korral-deti perekunnaõhtuid. Liigetele on tarvitada 150 köiteline karskussisuline raamatukogu. Liikmeid 312. Ring kuulub ka Eesti Noor-soo Karskusliitu.

Teine aktiivsem osakund on humanitaar-ring. Korraldab järjekindlalt igal nädalal referaatkoosoleku, tihti udupiltidega. Liik-meid 200.

Spordiring korraldab järjekindlaid harju-tusi. Möödunud õpeaastal korraldetti ka spordivõistlus ja perekunnaõhtu. Liikmeid üle 100.

Malering korraldab igal nädalal kaks maleõhtut, pääle selle igal aastal maletur-niiri. Liikmeid 100.

Näitering esines ühingu peol ja korral-dab deklamatsioon ühingu ja ringide pere-kunnaõhtuil.

Hiljuti asuteti ka muusikaring. See seah eneselle pääülesandeks soololaulu, dueti, tertseti, kvarteti harimise. Muusikaliselt on õpilased küllalt arenend. Juba mitu aastat järjest on ette kantud suuremaid heli-tõid, nagu Beckeri „Mustlased“, Hermani „Murueide tütar“ ja Glucki „Orpheus“. See on tõenduseks, et muusikaringist saab täht-sam ring koolis. Päälegi on ringi eestotsas lauluõpetaja hra Andreae ja koolijuhataja hra Tubin.

Õpilaste kooperatiiv muretseb õpilastele odavamalt õpevahendeid ja levitab ühistegevusmõtet koolis.

Skoutrühm näib väljasuremisele määra-tud olevat. Nimelt ei ole ta viimasel 2—3 aastal midagi pääle ametlikkude koosolekute korraldand. Skoute on rühmas umbes 10.

Hiljuti asutasid esimese klassi õpilased Tartu karskusselts „Karskuse sõbra“ juures noorteosakunna, aga et selle tegevus ainult tantsuõhtutes seisis, keelas koolijuhatus õpi-lastel sellest osavõtmise ära.

Õpilaste isetegevust üldiselt võimaldab koolijuhatus ja õpetajate häätähtlik vastu-tulek.

P. K.

OMIS ASJUS.

„Kevadiku“ 4 number ilmub septembrikuu lõpus ilu-numbrina.

Poola aasta tellijad!

Käesoleva numbriga lõpete te tellimisaeg. Uuendage tellimine aegsasti.

Käesoleva numbriga on aasta- ja pool-aastatellijaille kaasas mag. J. Rumma kokku seatud „Kodukoha kirjeldamise kava“.

KIRJAVASTUSED.

Neeme Ruus, Võrus.

Eelmisse numbrisse jäi Te kirjutus hil-jaks; käesolevast pidime ruumipuudusel välja jätma. Võtke vaevaks, saatke „Kevadiku“ 5 (novembris) karskus-numbri jaoks uus tegevuseülevaade.

R. N. Baltiskis.

„Kevadik“ ei saa tarvitada.

„Kevadik“ ei saa tarvitada.

V. B. Kohtla-Järve.

Avaldage oma kooli ajakirjas, meile tuli arvustus mujalt varem.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: mag. phil. Alfred Koort.

Tegev toimetus: Eeva Pedriks, E. Kubjas, T. Lange, A. Reisman.

Toimetuse aadr.: Tartu. Postk. 86. Kõnet. Jakobi t. 8, igal kolmap. kl. 12—2. Telef. 404.

J. Mällo trükk, Tartus.

SKOUTLINE AJAKIRI

„EESTI SKOUT“

EESTI SKOUTIDE MALEVA HÄÄLEKANDJA.

-
- „Eesti Skout“ on ainukene skoutlisi küsimusi käsitav ajakiri Eestis.
- „Eesti Skout“ avaldab artikleid skoutluse põhimõtete valdlast ja jutustusi skouti elust.
- „Eesti Skout“ toob teateid kõigist skoutluse alaosadest (hundipoeglus, guidelus) sise- ja väljamaalt.
- „Eesti Skout“ on tublisti kaunistatud ülesvõtetaga, joonistustega, karikatuuridega ja diagrammidega.
- „Eesti Skout“ ilmub 8 korda aastas, iga number ühe trükipoogna (16 lhk.) suuruses, trükituna hääl paberil.
- „Eesti Skout“ maksab aastas 120 marka, poolaastas 60 marka, üksik nr. 20 marka.
- „Eesti Skout“ annab igale kolme tellimise vastuvõtjale ühe aastakäigu hinnata.
- „Eesti Skout“i“ endiseid aastakäike on veel saada. 1921. aastakäik (7 nrt) maksab 40 mk., 1922. aastak. (6 nrt) 90 mk., 1923. aastak. (8 nrt) 120 mk., 1924. aastak. (5 nrt) 80 mk.

„Eesti Skout“ tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja tellimiste vastuvõtjad skout-rühmade juures. — Üksikud nr'id müügil suumates rmtkplustes ja ajakirja levitajatel skout-rühmades.

Toimetus ja talitus asuvad Tartus, Aia tän. 19.

Aadress kirj vahetuseks: Tartu, postkast nr. 130.

Kas teate, mis „Kevadik” tahab?

Suure ja tõsise ülesande teostamise on „Kevadik” eneselle eesmärgiks pannud. Ta tahab olla teenäitajaks ja sõbraks noortele, kelle ülim püüd on kasvada täisiinimesteks, väärlisteks rahvaligeteks ja maailmakodanikeks. Noortele; kes taotlevad enesest jaoks kõhne täiust; tött ja õiglust mõistuses, võõrust hinges, tervist kehas; rahva jaoks — omapärasest kultuuri; kogu maailma jaoks — vabadust, vendlust, inimsust. Seda mööda ei edenda „Kevadik” mingit kõikaatelisust, mis elureformid ja ristmõistatused, ilmavaateeritlused ja naljatilgad seggmini paiskab. Oma lal aga tahab ta täiusliseks saada.

Kes suupäraselt vahetada otsib, jäägu „Kevadikust” eemale. See pole midagi maishiekkle, vaid on leib uude, kellel nälk on — inimeseks saada.

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri

„KEVADIK”

Ilmub Eesti Noorsoo Karskustliidu väljaandel
1924. a. alates 6 korda aastas 4 16 lk.

„KEVADIK” sisaldab kirjutusi järgmistelt aladelt: enesekasvatus, elureform (karskus, kehakultuur, tervishoid), elulookirjeldused, ilukirjandus, noorsookirjanduse ja ajakirjanduse ülevaade, ülevaade noorsoo isetegevusest (õppisüh, skolaadus jne.) ja juhatused selleks, ühismängud, kodumaa tundma õppimine, keeleosakund jne.

Pääle selle sisaldab iga number rohkesti pilte.

„KEVADIKU” artiklite osas esinevad pääasjalikult küpsamad löud, kuid ka noorsoo ja selle org-idega peab toimetuse elavat kontakti, paludes neil kaastööd eestkätt ülevaadete osa jaoks.

„KEVADIK” maksab aastas 75 mk., poolaastas 40 mk., üksiknumber 15 mk. Kulut. lk 1000 mk. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid!

Kes „KEVADIKULE” vähemalt 10 aastatellimist annab, saab järjekindlalt igast numbrist 15 eks. levitab 5000 eks. igast numbrist maksuta.

Levitajaid ja tellimiste vastuvõtjaid vaja igasse kooli ja külla!

„KEVADIKU” TOIMETUS, TARTUS. — POSTKAST NR. 86.
Toimetuse kõnet. Jaapani tän. 8. Igal kolmapäeval

12-14

HIND 15 MRK.